

Årsskrift 2020

Nora Biologiska Förening

INNEHÅLL

Ordförande har ordet	3
Verksamhetsberättelse 2020	4
Exkursioner	5
Fibbetorp	14
Artfynd 2020	15
Fågelrapporter	15
Växtfynd	21
Purpurskogsnycklar i Viken	27
Guckusko i Älvhyttan	29
Övriga artgrupper 2020	32
Svampar	33
Mossor och lavar	34
Däggdjur	36
Grod- och kräldjur samt fiskar	38
Ryggradslösa djur (småkryp)	40
Rödbrun rottryffel	46
Ingvar Andersson 1911 – 2000	48
Program 2021	55

Framsida: Tornfalk Foto: Renate Schwencke
Layout: Kajsa Grebäck
Ansvarig utgivare: Peter Bernövall
Tryck: AB Kontorsrutin

NORA BIOLOGISKA FÖRENING

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Medlemsantalet i föreningen fortsätter att stiga vi nådde 200 under året och uppgången har fortsatt under början av 2021.

Det har förmärkts ett ökat naturintresse under den pågående pandemin. Under våren 2020 var det så mycket folk vid naturreservatet Järleån så det var på helgerna svårt att hitta en parkeringsplats för bilen.

Tyvärr har det ju blivit svårare att under pandemin arrangera utflykter. Restriktionerna gör att deltagarantalet måste begränsas och ingen samåkning kan ske. Under 2021 blir det i huvudsak exkursioner i närområdet (Nora kommun) plus ett par besök vid Kvismaren.

Vi fortsätter att i Årsskriften försöka spegla naturen i vår kommun. Skriften har utvecklats under åren genom bättre tryck och fina färgbilder. Växtvärld och fågelfauna skildrar vi ganska omfattande och på senare år alltmer omfattande skildring av insekterna med många

mycket fina foton och initierade texter.

Däggdjursfaunan har dock inte fått så stort utrymme genom åren. Det är ju delvis inte så förvånande då vi inte har så många däggdjursarter i vår fauna. En speciell och ganska ovanlig art har vi i våra marker nämligen buskmus. Fynd av denna art har rapporterats ganska många gånger från våra trakter.

För egen del blev jag först ”bekant” med denna trevliga, ovanliga och ganska orädda mus på 1960-talet när vi i föreningen drev ett naturvårdsprojekt på Bergsäng vid Åsbojön. Där såg jag denna mus med sin långa svans och svarta ryggstreck flera gånger. Den höll till i de tuviga och sankna gräsmarkerna ner mot ån som rinner mellan sjöarna Vikern och Åsbojön. Under senare år har vi rapporterat ett antal fynd av buskmus hos oss från fram för allt i Älvhyttan och Ås.

Buskmusen *Sicista betulina* (som tidigare även

Buskmus Foto: Roland Thuvander

Peter Bernövall Foto: Lotta Persdotter Andersson

hetat björkmus) har en fläckvis och ganska okänd utbredning i Skandinavien. På 1950 - talet började denna lilla musutbredning i Bergslagen uppmärksammas med fynd från bland annat Dalkarlsberg, Älvhyttan och Nora 1956

-1957. Denna lilla gnagare har inga andra nära släktingar bland gnagarna i Sverige. Den hör till familjen "hoppmöss" (Dipotididae) och är gåtfull till sin biologi och utbredning. I Sverige är den känd från tre huvudområden Bergslagen, Västergötland och Jämtland. SLU bedriver forskning på denna gnagare.

Konservator Tore Hansson från Örebro skriver i boken Natur i Västmanland ett kapitel om upptäckten av denna art i Bergslagen på 1950-talet. (Tore Hansson " Björkmusen. Ett nyupptäckt inslag i Bergslagens fauna". Natur i Västmanland, Stockholm, 1958).

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2020

Föreningens 78:e verksamhetsår

Förtroendevalda

Ordförande: Peter Bernövall

Vice ordförande: Roland Thuvander

Kassör: Lisbeth Uhr

Sekreterare: Lotta Persdotter Andersson

Övriga ledamöter: Karin Berg, Lovisa Nilsson,

Camilla Pettersson, Renate Schwencke

Suppleanter: Claes Eliasson, Kajsa Grebäck

Revisorer: Annika Carlsson, Bertil Sundberg

Arbetsutskottet har bestått av ordförande, vice ordförande och sekreterare.

Medlemmar

Föreningen hade vid årets slut 200 medlemmar en ökning med 9 under året.

Sammanträden

Styrelsen har under året haft ett antal digitala möten.

Program

Något årsmöte kunde inte hållas på grund av pandemin.

Exkursioner

Långexkursionerna fick ställas in med i övrigt kunde de flesta hållas.

Naturvårdsfrågor

Åtgärderna mot lupiner i Fibbetorp har fortsatt.

Föreningen har under året tillsammans med Nora kommun och Naturskyddsföreningen i Nora gått in i ett LONA (Lokala Naturvårds-satsningen) projekt för att gynna biologisk mångfald. Växtinventeringar har genomförts på tätortsnära områden och vissa åtgärder vidtagits.

Ekonomi

Årets ekonomiska resultat blev plus 2.262 kr. Tillgångarna uppgick vid årsskiftet till 120.556 kr. Medlemsavgiften har kunnat hållas fortsatt låg och legat oförändrad under många år (100 kr för enskild, 150 kr för familj).

Nora i mars 2021

Peter Bernövall, ordförande

EXKURSIONER

Strömstare 16 februari

Text: Peter Bernövall

Efter ett par år av inställda vinterutflykter till öppna vattendrag kunde vi detta år få till en exkursion. Denna milda vinter var det ingen svårighet att ta sig fram men det var så mycket öppet vatten så vinterfåglaarna i dessa biotoper var mycket utspridda.

Vi lyckades dock hitta en strömstare vid Järlekvarn där vi också kunde glädja oss åt en flock om cirka 40 grönsiskor som drog omkring i alarna ivrigt småpratande. Vid Hyttfallet i Hammarbyån träffade vi dock på en knipa och hörde några domherrar och kungsfåglar liksom en trädkrypare.

Några små svampar kunde vi också studera nämligen vinterskivling och kantarellmussling.

Stormen Dennis hotade att komma in över oss men vi klarade oss undan med bara lite regn. Vid Järle Kvarn, efter ett regnigt fika, fick vi nöjet att se strömstaren. Foto: Camilla Pettersson

Uggelutflykt 16 mars gav bra utdelning, 3 av 5 platser vi stannat på hörde vi uggla. Först sparvuggla och senare kattuggla. Foto: Camilla Pettersson

Spillkråka Foto: Camilla Pettersson

Fibbetorp 16 april

Text: Peter Bernövall

En fin vandring i naturreservatet med en handfull deltagare bjöd på stämningsfull sång av taltrast, koltrast och rödvingetrast trots att vädret var svalt. När vi rastade fick vi uppleva parningsspel av ett spillkråkepar med bland annat mycket märkliga jamande läten som påminde om vissa läten hos kattuggla.

Järleån 5 maj

Text: Peter Bernövall

Kvällsutflykt med ett antal deltagare som ansträngde sig att hålla avstånd eftersom Covid 19 pandemin brutit ut. Vi gick från stora parkeringen vid reservatet nedströms Långforsen ned till ett stycke nedströms Djupedalsforsen. Tre drillsnäppor kunde vi höra spelande och se hur de stod på stenar i forsen och vippade med stjärten. En kungsfiskare flög förbi ett par gånger. Underbart att se när den kommer farande och dess tropiska fjäderdräkt blixtrar till i några solstrålar som silar ner genom lövverket.

Kvällen bjöd på många fler härliga upplevelser med mindre hackspett och spillkråka liksom en försärla som exponerade sig så vackert vid Djupedalsforsen. I en brant slänt kunde vi i

kvällningen räkna in drygt 200 blommande exemplar av den märkliga parasitiska blomman vätteros. Vi hade även stort nöje av att studera ett par skalbaggsarter nämligen Lövträdlöpare och Rödsköldad asbagge.

Järleån 5 maj. Foto: Camilla Pettersson

Åsbosjön runt 17 maj

Text: Anders Carlberg

Som vanligt började cykelexkursionen runt Åsbosjön på Nora Torg. Nio personer trappade först ner mot Strandpromenaden. Himlen var blå, vilket innebar en kall morgon. Vinden var frisk från västsektorn. Hela maj hade varit kallare än normalt, så det var lite kärvt för många fåglar att hitta tillräckligt med mat för att häcka.

Norasjön bjöd inte på så mycket, förutom en gråtrut, en fisktärna, en kanadagås, tre knölsvanor och en sångsvan. Steglits och grönfink sjöng vid Prästgården. Försärla fanns även detta år vid Kvarnbron. En ärtsångare sjöng ihärdigt uppe vid Hagby och årets första härmsångare hördes från Plåthammarsbron. En brun kärrhök flög snabbt förbi.

Vi tog skogsstigen genom Fibbetorpsreservatet. Morgonen var överraskande tyst. Tur då att det hade kommit ovanligt många sjungande svartvita flugsnappare. En kungsfågel och några taltrastar hördes också inne i skogen. Åsbosjön var nästan tom på rastande fåglar. Några såg en förbiflygande gråhäger. I Ås sjöng en rödstjärt och i Södra Ås rastade det två stenskvättor på ett nysått gärde. En fasantupp hördes från Västra Ås.

Södra Ås våtmark höll på att helt växa igen. Ett grågåspar hade fem ungar. Ängsbiplärkor, en gulärla, enkelbeckasiner och grönbenor fanns på lokalen samt en ensam förbiflygande tofsvipa. En art som för inte så länge sedan var en allmän fågel på många platser runt sjön. Sävsångaren sjöng sporadiskt från åmynningen.

Över Gyttorps reningsdamm flög fyra tornseglare, en hussvala och några ladusvalor. Svarthätta, trädgårds-, ärt-, grön-, löv- och härmsångare höll konsert tillsammans med gärdsmyg, trädkrypare och flera andra fågelarter.

Sista biten tillbaka till Nora räknade vi in gransångare, drillsnäppa samt ornmvråk. Under cykelturen runt Åsbosjön visade Kjell en hel

Drillsnäppa Foto: Renate Schwencke

Härmsångare Foto: Camilla Pettersson

del växter som sjuhörnad daggkåpa, röd lungört, engelsk vallmo, flocknäva, och dvärgbenved, för att nämna några. En kvickgräsfjäril hann vi också notera samt ekorre och fälthare. Den sista fågelarten hittade Camilla vid Norvalla, en större hackspett.

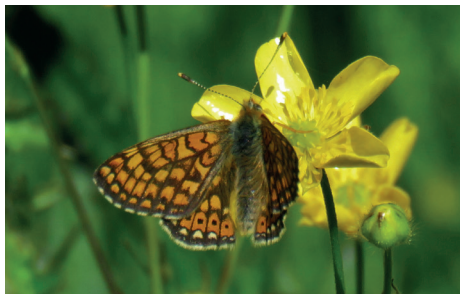
Sammanlagt fick vi ihop 75 olika fågelarter. Inte så dåligt med tanke på den kalla våren. Knölsvan är nog den art vi sett minst antal gånger. Annars är det nog inga större överraskningar. Vi missade törnsångare i det kalla vådret. Den arten har vi nog aldrig missat tidigare. Grå flugsnappare, rosenfink, gök, storlom, storskrake och svartmes är andra arter vi ofta noterat tidigare år, men inte lyckades se eller höra dettas år.

Här nedan följer en komplett artlista för den som orkar titta igenom:

Knölsvan, sångsvan, grågås, kanadagås, kricka, gräsand, vigg, knipa, fasan, gråhäger, brun kärrhök, ormvråk, sothöna, tofsvipa, enkelbeckasin, skogssnäppa, grönben, drillsnäppa, skrattnås, fiskmås, gråtrut, fisktärna, ringduva, tamduva, tornseglare, gröngöling, spillkråka, större hackspett, sånglärka, ladusvala, hussvala, ängsfiol, trädiplärka, gulärla, försärla, sädesärla, gårdsmyg, rödhake, rödstjart, buskskvätta, stenskvätta, koltrast, björktrast, taltrast, rödvingetrast, sävsångare, rörsångare, härmsångare, ärtsångare, trädgårdssångare, svarthätta, grönsångare, gransångare, lövsångare, kungsfågel, svartvit flugsnappare, stjärtmes, entita, talgoxe, blåmes, nötväcka, trädkrypare, skata, kaja, kråka, korp, stare, gråsparv, pilfink, bofink, grönfink, steglits, grönsiska, gulsparv och sävsparv.

22-24/5 S:t Annas skärgård.

Vi bokade två fina stugor i skärgårdsbyn Mon. Nära till båtar, naturreservat och restaurang. Under april månad tilltog Coronaepidemin och vi var tvungna att avboka stugorna. Vi hoppas att kunna göra denna excursion under våren 2022.

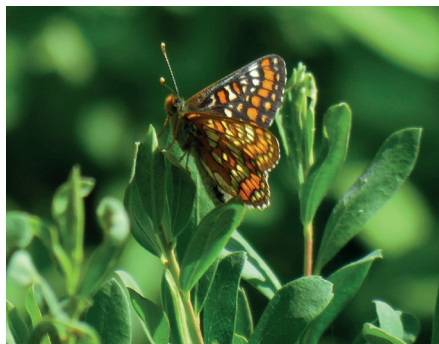

Väddnåtfjärilen flög redan rikligt i området då vi kom. Foto: Camilla Pettersson

Utflykt till Lillsjöbäcken i Nora 13 juni

Text Claes U. Eliasson, foto Camilla Pettersson och Claes

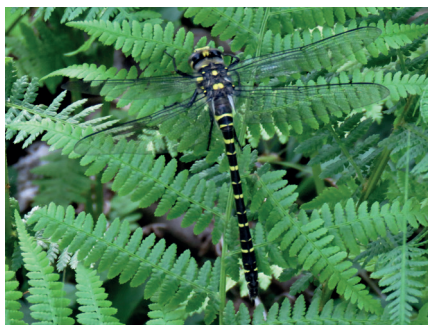
Medan coronaviruset lamslår världen och Sverige intagit en mer öppen hållning genom ett större personligt ansvar, vilket gett individer större rörelsefrihet, kunde åtminstone ett par av föreningsprogrammen genomföras. På morgonen den 13 juni träffades vi, ett tiotal personer, i fyrvägs-krysset Älgmossvägen längs vägen parallellt med Lillsjöbäcken. Alla anlände enskilt i sina bilar och detta var rätta platsen för parkering för samtliga. Självt kom jag på cykel från Spångabäcken där jag tillbringat en tid i tält medan jag arbetat med att skydda asknåtfjärilens värdväxter ask och olvon från älgar och rådjurs betning genom vidfästade av färrull. I fyrvägs-krysset hade Inger Holst varit och fortsatt sin envisa kamp mot lupinerna som kom dit då ytan ett tag användes för upplag. Det såg jag då hennes små arbetshandskar låg kvarglömda på gruset. Anders Carlberg var den förste som anlände. Han ursäktade sig att han sedan inte kunde vara med då han var

Den enda asknåtfjärilen vi fick se visade sig redan innan vi lämnat vägen. Foto: Camilla Pettersson

uppbunden av löften mot familjen och de bara hade en bil. Medan vi står där och tittar på en imponerande stor bred trollsländehona rullade fler bilar in. Ankie Rauséus från Hopajola ville gärna hålla ett öppningsanförande och berätta vad de pysslar med. Dock var det få i sällskapet som inte kom från Nora biologiska förening och redan kände varandra och att den planerade utflykten utgick från oss.

Det första målet var att få se asknåtfjärilen återetablerad i Lillsjöbäcksområdet. Denna art hade en stark population längs hela Lillsjöbäcken ned till området norr om Järlehyttan mellan åren 1990–2001, men minskade och försvann gradvis då ungslogen längs det smala naturreservatet Lillsjöbäcken växte igen och skuggade ut lämpliga miljöer för asknåtfjärilen. Att naturreservatet fick den utformning det ännu har var förstås en olycka för fjärilarna, men berodde på att ett Life-projekt för flodpärlmussla pockade på snabba beslut. Efter 2007 påträffades asknåtfjärilen bara 2011 på en starkt begränsad yta längs vägen norr om Svarttjärnen och där Bergslagsleden korsar denna väg. Först 2018 påträffades åter larvkolonier av asknåtfjäril på denna yta. Efter överenskommelse med Sveaskog hade nu länsstyrelsen fått tillåtelse att röja fram ask- och olvonbuskarna på den begränsade ytan. Detta skedde i samband med att arten återetablerat sig vid de små f.d. boplatserna Lillsjötorp och Hållingfallet som befinner sig halvvägs mellan Lillsjöbäcken och naturre-

Den stora kungstrollsländan höll till vid Svartjärnsbäcken. Foto: Camilla Pettersson

servatet Spångabäcken som har länets största population av asknätfjäril. För endast ett par år sedan avverkades också ca 1 ha skog söder om vägen norr om Svartjärnen och på ömse sidor av Bergslagsleden. Då exponerades en ny liten yta med rikligt av askbuskar och Sveaskog har nu utvidgat ytan med naturvårdsavtal till att också omfatta detta område. Naturvårdsavtalet innebär att länsstyrelsen får fria händer att hålla området mer öppet, så att solexponeringen av askarna och omgivande marker med lägre örter, blir lämpliga fjärilshabitat.

Vi lämnade bilarna och förflyttade oss i samlad, men ändå gles tropp, nedåt vägen mot den lilla bäck som rinner ut i Svartjärnen. För endast två år sedan gjorde man en dikesrensning längs med denna väg och på de upprädda högarna av morän växte en del oväntade växter såsom sötvedel, stinksyska och rödblåra. Frön har möjligen funnits på den grävande skopan från en tidigare arbetsplats. Endast sötvedel är sedan tidigare känd härifrån, på bergssluttningen väster om Svartjärnen. Då vi närmar oss Bergslagsleden visar sig strax en nykläckt asknätfjärilshane sittande i en buske på den solbelysta sidan av vägen. Medan andra nätfjärilars hanar patrullerar i sitt sökande efter en parningsvillig hona, inväntar hanarna av asknätfjäril förbiflygande honor från en utvald position. Ofta samlas flera hanar på en sådan lämplig plats som ofta utgörs av en öppen korridor i skogslandskapet, en grusväg eller en mindre kraftledningsgata och gärna där dessa korsar varandra. Det finns en förklaring till

varför hanar av asknätfjärilen betar sig så helt annorlunda. Nätfjärilshanar och för den delen också många andra dagfjärilars hanars uppvaktning är ofta väldigt burdus och störande för de redan parade honorna som enbart söker efter lämpliga platser för äggläggning. Alla nätfjärilar lever i larvstadiet kolonivis, vilket förutsätter att en hona får lugn och ro att lägga ett par hundra ägg på ett och samma blad. Då de mindre nätfjärilarterna lägger sina ägg på undersidan av lägre örter blad är de dolda för patrullerande hanar, medan asknätfjärilshonan, på undersidan av ask- eller olvönblad, är väl synlig med sin apelsingula undersida. På fjärilens favoritblomma, brakvedsbusken, ser man ofta en rotsvamp i samma färgnyans, så i viss mån kan nog undersidan vara en avledande kamouflage mot fågelangrepp. Dock är alla nätfjärilar, deras larver och puppor osmakliga för fåglar, men unga individer måste förstås få chansen att lära sig detta vilket kan bli ödesdigert för små nyetablerade fjärilspopulationer.

Då vi så snabbt fick se den första asknätfjärilen tog det bara några ögonblick att få syn på de första väddnätfjärilarna. Denna art flög redan rikligt i området och ett par sotnätfjärilar visade sig senare också. Tog därefter bara med besökarna på en kort promenad norrut längs Bergslagsleden. Här har öppethållande genom

Kjell, Lars och Claes begrunder växtsamhällets sammansättning som tyder på kalk i moränen. Foto: Camilla Pettersson

En kort vandring norrut på Bergslagsleden där blomrikedomen var påtaglig. Foto: Clas Eliasson

många tidigare år gett plats för utformandet av små "ängslyckor" i den så kallade älskliga fasen, vilka är dömda till undergång utan en anpassad skötsel. Vi möts av blå och rödfärgade grupper av jungfrulin vid stigens kanter och på vissa håll blommor grupper av svinrot. Lars Asklund föreslår namnet kornfibbla på denna vackra blomma. Blåsippa och tibast antyder att här troligen deponerats några begravnade kalkstenar från urkalkstråket längre norrut i Guldsmidshyttans socken. Under istiden måste kalkbergen där, som ganska brant sluttar mot norr och därigenom var stötsidan mot isens rörelse, ha lämnat ifrån sig åtskilligt av block och grus i moränen som sedan fläckvis gett upphov till kalkgynnad flora i riktning söderut. Med lite tur kan man påträffa kalkstenar liggande helt exponerat. Vi avslutar promenaden vid ett större bestånd av smörboll, vilket också är platsen med de sista askarna längs detta avsnitt av Bergslagsleden. Här blev det dags att avsmaka dagens matsäck. Vi fick också beundra den blåskimrande blåbocken med orange undersida. Den trängde sig in mellan smörbollens kronblad för att få äta av dess pollen. Åter ute på vägen håvades en kungstrollslända in. Vackert gul och svart blev den ett givet fotoobjekt.

Nästa mål för vår utflykt var att få se den lilla förekomsten av kambräken intill Lillsjöbäck-

en och en av länets rikaste förekomster av flodpärlmussla i den grunda bäckens sandiga botten. Lars Asklund och Kjell Sundkvist var nu våra guider. Jag trodde redan 1990 att jag funnit den omnämnda förekomsten av kambräken i Västmanlands Flora, men förstod för ett par år sedan att vi talade om två åtskilda förekomster. Min lilla planta var i en översilad bergskant mot bäcken på ett starkare strömmande avsnitt. Tyvärr torkade denna förekomst bort torrsomrarna 1994–96. Den förekomst som idag förevisades oss befinner sig helt nära vägen där bäcken eroderat sig så nära vägen att de tidigare i historien fått bygga upp en stenlagd förstärkning. I botten av denna

Lars Asklund repar bort hultbräken för att ge mer ljus åt kambräkenplantorna. Foto: Clas Eliasson

håla växte ett fåtal kambräken i hård konkurrens av hultbräken och alsly. Platsen kallas mor Annikas hål och möjligen var det en dam som där körde ner med häst och vagn.

Vi tittade också på flodpärlmusslorna som står på högkant i grusbottarna och silar föda ur det förbiströmmande vattnet. Lillsjöbäcken har också en stam av bäcköring och dessa är värd för musslornas yngel som sätter sig fast på öringarnas gälar. Man har kunnat konstatera att förökningen i Lillsjöbäcken fungerar genom fynd av småmusslor. Första gången jag hörde om detta var då jag hade upptäckt att en större meanderslinga nedanför den forsande sträckan av bäcken nedströms Lillsjön hade torrlagts. Vid kalavverknigen i området hade ingen hänsyn tagits till våtmarken utan samtliga stora granar längs bäcken hade fällts. Då ett par stubbar som tidigare förhindrat bäckens genombrytning i meanderslingans smalaste del förmulnat bröt sig vattnet under en nederbördsrik säsong igenom denna och meanderslingan blev mer eller mindre torrlagd, med ett par grunda pölar med stillastående vatten 1992. Trots att en hel sommar hann förflyta efter min anmälan av det inträffade grävde

Blåbock är en blombesökande långhorning.

Foto: Clas Eliasson

medlemmar i Nora biologiska förening och Peter Åslund från Nora kommun där fram 400–450 levande flodpärlmusslor och flyttade dem nedströms. De hittade också en del små musslor som visade att reproduktionen ännu fungerar. I genomsnitt är dock musslorna gamla hundraåringar som sett bättre tider. Åtgärder har under 2000-talet gjorts för att gynna bäcköringarnas lekbottnar och att underlätta deras passage förbi ett antal vandringshinder i form av betongrör vid överfarter för skogsbru-

Lillsjöbäcken är ett rent vattendrag med både starkt forsande och lugnare partier. Foto: Clas Eliasson

Flodpärlmusslor i denna storlek dominerar och är säkerligen hundraåringar.

Foto: Clas Eliasson

ket. Att restaurera den fruktbara meanderslingan har det dock aldrig gått att få gehör för, trots att den platsen kanske var den viktigaste för flodpärlmusslans förökning i Lillsjöbäcken. I sammanhanget kan det vara av intresse att nämna att en av Sveriges främsta limnologer Per-Erik Lingdell, som kom till Lindesberg och min plats vid Munkhyttebäcken för att få se miljön där storfläckig kungsnattslända regelbundet påträffas, blev överraskad av hur fattig bottenfaunan var på olika sländlarver som indikerar rent vatten (bl.a. sådana som utgör strömstarens föda). Vi undersökte Munkhyttebäcken vid många punkter längs dess väg från Södra Brunnnsjön. Då vi sedan besökte Lillsjöbäcken behövde Per-Erik bara sparka lite i gruset så fylldes håven med de arter han hade hoppats hitta tidigare under dagen. Jag talade då om att Munkhyttebäcken på två platser har hytttrruiner med slagghögar från 1200-talet och att man där sannolikt bearbetat kopparmalm från fyndigheterna längre norrut i samma höjdområde. Även en bäck från norr mot Södra Brunnnsjön har rester av en hytta och den bäcken heter Koppar-

bäcken. Per-Erik påtalade nu att kopparhaltigt läckage till bäckarna sannolikt är förklaring nog till varför flodpärlmusslan saknas i dessa vattendrag. Vid Lillsjön finns också slaggrester av hyttverksamhet, men troligen var det enbart järnmalm som bearbetades där och därför har Lillsjöbäcken förblivit en gynnsam livsmiljö för flodpärlmusslan.

Innan vi avslutade utflykten vid Lillsjöbäcken fick alla också se den imponerande stora makaonfjärilen en andra gång under dagen. I övrigt noterade vi under dagen bl.a. ältranunkel, kärrfibbla, ormrot, norsk fingerört samt daggkåporna vin-, späd-, våg-, skår-, stjärn- och sammetsdaggkåpa längs Bergslagsleden och Svarttjärnsvägen. Några av oss avslutade sedan utflykten vid Lillsjöns strand där resten av matsäcken gick åt. Själv återvände jag sedan till tältet intill Spångabäckens naturreservat där nu årets arbete var avslutat. Då jag påföljande morgon packat ihop var redan vid 9-tiden ett antal fjärlsskådare med kameror på plats längs vägen igenom naturreservatet.

Transkådespelet i Kvismaren 20 september

Text: Lovisa Nilsson

En söndagseftermiddag i slutet av september åkte vi till Kvismaren för att uppleva det stora antalet rastande tranor i området. Utöver de stora mängderna tranor rastade även ett stort antal sädgäss och vitkindade gäss i området under hösten.

Ungefär tio personer hade slutit upp när vi kom fram till Öby kulle. Vi pratade om tranornas ekologi, om de ökande populationerna av tranor, gäss och sångsvanar, om de intressekonflikter mellan jordbruk och naturvård de orsakar när de ansamlas på rastlokalerna och om hur man genom förebyggande åtgärder kan minska skadorna på grödor.

Vi började spaningen vid Hamarmaden och fick bland annat se en havsörn utöver ett stort antal vitkindade- och grågäss. När det började mörkna förflyttade vi oss till tornet vid Fiskingemaden för att uppleva enorma mängder trumpetande tranor i en spektakulär solnedgång över Fiskinge- och Hamarmaden.

Vi var 9 st deltagare som från Öby kulle under ledning av Lovisa Nilsson tog oss vidare till Rysjön. Där kunde vi iakta gäss och änder och en havsörn som länge satt i en åker och putsade sina fjädrar och väntade på något ätbart. Vidare till Fiskingemaden där vi från plattformen såg ut över en mad med lågt vatten. I skymningen flög tusentals tranor in i grupperingar och landade för övernattnig. Mer utspridda i år över hela madområdet. Foto: Lotta Persdotter Andersson.

FIBBETORP

Foto: Kajsa Grebäck

Text: Roland Thuvander

2020

Detta underliga år började med rekordvarm och snöfri vinter, men med ovanligt kraftiga vindar. Det gjorde att ovanligt många och grova träd behövde kapas och delarna flyttas från stigarna. Sedan kom pandemin och försvårade sammankomster. Det innebar att det utfördes mer enskilt arbete än tidigare år. Som så många andra naturreservat var det ovanligt många som besökte reservatet under året. De två gemensamma aktiviteterna enligt vårt program, blev påverkade med få deltagare. Den 16 april genomfördes den årliga bortplockningen av grenar mm från den öppna ytan (område 1), och nytt för året, bortforsling av sly, som röjts tidigare, från den lilla gläntan vid ruinen efter OK Milans klubbstuga (område 3).

Den stora förekomsten av lupiner har bekämpats vid fyra tillfällen under året. På sikt kommer de att bli utarmade.

Den vanliga slåttern utfördes på försommaren. Den andra sammankomsten hade vi slätterdag. Några orädda och tappra deltagare trotsade pandemin och slog en yta nära ladan och forslade bort gräset, samt forslade bort gräs från det vi tidigare slagit på lilla gläntan. Genom att handslå och forsla bort gräset nära ladan och lilla gläntan hoppas vi att få rikare torrbacksflora där.

2021

Vi har ett skötselavtal med Nora kommun som innebär skötsel och rådgivning om reservatet. Avtalet förlängs med ett år i taget och förnyelsedatum är 1 februari, och är förnyat. Det betyder att vi har skötsel och rådgivning även i år.

Nora kommun har i år anslagit pengar för upprustning av reservatet. Nya anslagstavlor skall anskaffas och ny parkering skall göras. Stigarna kommer att märkas ut. En eldstad skall göras vid sjökanten ca 20 m upp från stranden, och ytterligare en anläggas vid ladan. Ladan skall rustas upp så att den går att använda som väderskydd och undervisningsplats för naturskolan. Gränserna skall märkas upp och små gränsjusteringar görs i den södra delen av reservatet. Den befintliga skötselplanen som är 25 år gammal skall revideras.

Kommunen skall se till att den stora öppna ytan blir slagen någon gång mellan 20 juli och 1 september. Nytt för i år är att det skall provas om det går att slå gräs även på den yta som är söder om stigen. Vi kommer dessutom att bekämpa lupinerna separat. Allén vid infarten skall ses över, sly tas bort och någon av de torra askarna kommer nog att behöva tas ned. De ytor som vi handslög i fjol kommer vi att slå även i år och om vi orkar, göra motsvarande arbete på den norra inägan (område 9 i skötselplanen).

ARTFYND

Fågelrapport Nora 2020

Text: Roland Thuvander

Här kommer ett urval av de fåglar som har rapporterats i Artportalen under 2020. Under året har det observerats 190 fågelarter i kommunen. Det har tillkommit en art, inte ny men stripgås och mandarinand har blivit flyttade från kategori E till kategori C och får därför räknas på listorna och är med i Artportalens system. Stripgåsen observerades 1993 och eftersom det är före 1995 vilket är startåret för att räknas i kategori C, räknas inte stripgåsen med när vi summerar antalet fågelarter som noterats i Nora kommun (nu 252 arter). För utförligare rapporter och övriga fågelarter se Artportalen.se.

Prutgås. Foto: Renate Schwencke

Prutgås

1 ex. rastande Bergsmanshyttan, 29.4 (Håkan Lavebratt m.fl.), 1 ex. rastande Trängbabadet, 9-22.10 (Berit Ragné m.fl.).

Vitkindad gås

27 fyndrader i Artportalen, oftast från Bergsmanshyttan och Östra Sund, som mest 6 ex. samtidigt och alla från våren. En rapport från sommaren 6 ex. rastande Övre Dammsjön, Nora sn, 12.7 (Calle Olsson). Ovanligt med fynd i skogssjöar. Arten trivs på öppna ytor.

Sädgås

20 observationsrader på våren och 4 på hösten. Oftast ej specificerade till ras utom: taigasädgås (fabalis) 2 ex. rastande Bergsmanshyttan, 8.3 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt), och tundrasädgås (rossicus), 8 ex. sträckande (NO) Bushagen, 26.4 (Anders Carlberg).

Spetsbergsgås

4 ex. sträckande (N) Bergsmanshyttan, 20.2 (Anders Carlberg), 2 ex. rastande Södra Ås, 31.3 (Anders Carlberg, Roland Thuvander), 2 ex. rastande Bergsmanshyttan, 3.4 (Anders Carlberg, Claes Dyst, Bengt Jarlsborn), 26 ex. sträckande (N) Bushagen, 8.5 (Anders Carlberg).

Bläsgås

Årets sista art upptäcktes av Toni Berglund i Skrekarhyttan på eftermiddagen den 31.12. Det var en IK av rasen albifrons.

Mandarinand

Nytt från i år är att mandarinand och stripgås flyttats från kategori E till kategori C och får räknas i artlistorna. Fynd tidigare år av mandarinand: 1 ex. Bornsälven, 1.5.1994 (Berit Ragné m.fl.), 1 ex. Åpromenaden, 14.3.2015 (Anders Carlberg m.fl.) och ett fynd i år: 1 ex. Prästgården, Nora 18.9 (Camilla Pettersson, Veronica Barkestam). Stripgås finns ett fynd, Fåsjön, 15.8.1993 (Västmanlands rapportkommitté).

Mandarinand. Foto: Camilla Pettersson

Knölsvan

Betydligt fler rapporter i år än förra årets 7 st. 36 rader i Artportalen alla under våren, många fynd troligen av samma exemplar. Årets första fynd 2 ex. sträckande (N), Bergsmanshyttan, 20.2 (Anders Carlberg).

Sångsvan

1 par med 2 ungar Hagasjön, Vikern, 11.7 (Roland Thuvander), 1 par fick ut 1 unge Skof-ttorpsdammen, 14.7 (Anders Carlberg).

Skedand

1 ex. rastande Bergsmanshyttan, 9.5 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt).

Stjärtand

6 fynd om totalt 28 ex. samtliga under vårflyttningen.

Vigg

Observerad mellan 9.3 och 17.11. Verkar inte häckat i Gyttorpsdammen för första gången på mycket länge. Kan beståndet av Chara-alger försvunnit?

Svärta

5 fynd, alla under flyttider. Det första så tidigt som 1.3.

Sjöorre

Observerat under vår och höstflyttningen. 24 observationer mellan 19.4 och 29.10.

Salskrake

1 ex. rastande Åsbosjön 10.3 (Anders Carlberg), troligtvis samma ex. Gyttorps reningsdamm, 10.3 (Peter Bernövall) och Gyttorps reningsdamm, 11.3 (Anders Carlberg).

Smålom

Även detta år inga noteringar från häcknings-sjöar. Första observationen, 2 ex. Norasjön, 21.3 (Håkan Lavebratt) och den sista och ovanligt sen observation 1 ex. Norasjön, 23.11 (Håkan Lavebratt).

Storlom

Observerad mellan 28.3, 1 ex. Norasjön (Anders Carlberg) och 1 ex. Norasjön, 1.12 (Anders Carlberg, Håkan Lavebratt). Häck-

ning 1 par Lillsjön, Vikern (Camilla Pettersson m.fl.) och 1 par Södra Älvlången, (Kjell Carlsson).

Svarthakedopping

3 ex. rastande Norasjön, 8.4 (Anders Carlberg m.fl.), 2 ex. rastande Norasjön, 20.4 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt).

Bivråk

20 fynd under året. Första Bergsmanshyttan, 18.5 (Claes Dyst) och sista Bergsmanshyttan, 9.9 (Bengt Jarlsborn). Ingen antydning till häckning.

Kungsörn

8 fynd under året. De flesta fynden är av yngre fåglar under januari till mars och oktober till december.

Brun kärrhök

30 fynd under året. Ingen konstaterad häckning. På förra årets häckplats Venakärret sågs endast en hane under våren. Kanske kan det bero på födobrist då stapelfödan måsungar minskat eftersom måskolonin på Limön i Älvlången var mycket mindre i år.

Blå kärrhök

5 fynd 4 på våren och ett på hösten.

Havsörn

44 observationer under året. Av dessa var minst 18 fynd av adulta. Sedd årets alla månader utom juni och juli. Inga observationer som tyder på häckning i kommunen, men inte otroligt att den häckar någonstans som vi inte upptäckt.

Fjällvråk

1 ex. Södra Husby, 26.3 (Anders Carlberg), 1 ex. Oskarsvik, 18.9 (Bengt Jarlsborn), 1 ex. Bergsmanshyttan, 20.9 (Bengt Jarlsborn), 1 ex. Bergsmanshyttan, 26.9 (Claes Dyst).

Vattenrall

2 ex. Venakärret, 21.4 (Anders Carlberg, Roland Thuvander), 1 ex. i området Hagbyåns utlopp i Åsbosjön, Södra Ås våtmark, Gyttorps reningsdamm, 9.5 till 15.9 (Anders Carlberg, Camilla Pettersson). Den 20.8 var det två ex. där.

Kornknarr

1 ex. Västra Sund, 29.5 (Anders Carlberg), 2 ex. Västra Sund, 1.6 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt), 1 ex. Smedstorp, 16.5- 27.6 (Madeleine Markert, Anders Carlberg, Peter Bernövall), 2 ex. Smedstorp 18.6 (Madeleine Markert), 1 ex. Västra Öskevik, 27.6 (Peter Bernövall).

Småfläckig sumphöna

1 ex. Venakärret 26.5 (Roland Thuvander), 1 ex. Gyttorps reningsdamm, 10.9 (Anders Carlberg).

Sothöna

Ingen häckning rapporterad från Gyttorps reningsdamm i år men 1 par fick ut två ungar i Södra Ås våtmark (Anders Carlberg m.fl.). Har något stort fåglarna i reningsdammen i år? Se också vigg.

Strandskata

Har häckat på Södra Ryssholmen, Norasjön, även i år, (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt m.fl.).

Kustpipare

1 ex. sträckande (S) Oskarsvik, 10.8 (Claes Dyst), 3 ex. sträckande (S), Kungsgatan 48, 20.8 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt).

Större strandpipare

1 ex. födosökande Bergsmanshyttan, 2.5 (Anders Carlberg, Bengt Jarlsborn).

Mindre strandpipare

Ett ex. Stora Mon grustag, 8.4 -7.7 (Anders Carlberg, Claes Dyst).

Småspov

9 fynd i AP. 1-5 ex. rastande Bergsmanshyttan, 28.4 -5.5 (Roland Thuvander, Claes Dyst, Anders Carlberg m.fl), 2 ex. sträckande Kungsgatan 48, 1.5 (Håkan Lavebratt), 9 ex. rastande Lillsjön, Vikern 2.5 (Anders Carlberg, Roland Thuvander).

Myrspov

1 ex. födosökande Övre Bondborn, 20.7 (Camilla Pettersson, Anders Carlberg).

Brushane

1-17 ex. rastande Bergsmanshyttan, 1.5- 16.5 (Anders Carlberg m.fl).

Kärrensäppa

1 ex. sträckande Kungsgatan 48, 12.9 (Håkan Lavebratt).

Dvärgbeckasin

1 ex. rastande Älvhyttan, 17.4 (Roland Thuvander), 1 ex. rastande Bergsmanshyttan, 26.9 -18.10 (Claes Dyst, Anders Carlberg, Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt), 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 29.10 -3.11 (Anders Carlberg).

Enkelbeckasin

Vinter: 1 ex. Södra Ås våtmark, 23 -24.12. Antagligen samma ex. kvar till nyårsdagen 2021 (Anders Carlberg).

Dubbelbeckasin

1 ex. spel Övre Alntorp, 20.5 (Anders Carlberg).

Morkulla

Vinter: 1 ex. Hagbyåns utlopp i Åsbosjön, 28.12 (Anders Carlberg).

Rödbena

1 – 5 ex. rastande Bergsmanshyttan 28.4 -9.5 (Claes Dyst, Anders Carlberg, Camilla Pettersson m.fl.), 1 ex. rastande Lillsjön, Vikern 9.5 (Anders Carlberg).

Tretåig mås

1 ex. sträckande (V), Övre Alntorp, 25.10 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt).

Skrattmås

Häckning på Limön, Älavlången och Lillsjön, Vikern. Antalet häckningar i kolonin i Älavlången var mycket mindre i år än de föregående åren. Uppskattat till mellan 20 och 40 par. Kolonin i Lillsjön betydligt större än tidigare. (100-150 par). Kan bero på att kolonin i Älavlången minskat och kanske också på att det i år inte varit något första maj fyrverkeri som skrämt fåglarna.

Tornfalk. Foto: Renate Schwencke

Dvärgmåsar

2 adulta rastande Norasjön, 19.5 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt, m.fl.).

Silltrut

1 ex. av rasen fuscus (östersjösilltrut) rastande Norasjön, 28.4 (Claes Dyst, Anders Carlberg, Håkan Lavebratt m.fl.).

Silvertärna

8 ex. sträckande (N) Vikern, 28.4 (Anders Carlberg), 2 ex. rastande Vikern, 1.5 (Anders Carlberg).

Turkduva

1 ex. rastande Södra Ås, 19.3 (Anders Carlberg), 1 ex. spelande Skojarbacken, Nora, 19.3 och 1 ex. rastande Södra Ås, 9.5 (Monica Aspemyr). Eventuellt samma ex vid de tre tillfällena.

Slaguggla

1. ex NO Ormtjärn, Viken 2.3 (Anders Carlberg), 1 ex. Ormtjärn, 26.3 (Roland Thuvander). Eventuellt samma ex.

Hökuggla

1 ex. Nordankärr östra, N Husby, 19.9 (Monica Holm), 1 ex. Norra Husby, 22.12 (Jan Bergström), 1 ex. Trähultaskogen, N Husby, 23.12 (Anders Carlberg). Tror det är två olika ex.

Pärluggla

1 ex. spel Södra Snöbergstorp, 19.2 (Roland Thuvander), 1 ex. lockläte 26.12 Sjöändan, Älvsången (Anders Carlberg).

Hornuggla

1 ex. födosökande Alntorp, 1.6 (Anders Carlberg), 2 pulli lockande Tolvsbörd, 18 och 19.6 samt 1 ex. 28.6 (Anders Carlberg, Peter Bernövall), 1 pulli lockande Vassland, 28.6 (Peter Bernövall), 2 pulli lockande Västgöthyttfors, 7.7 (Björn Merkell).

Jorduggla

1 ex. födosökande Södra Ås våtmark, 6.5 (Anders Carlberg), 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 2.10 (Anders Carlberg).

Kungsfiskare

Inget vinterfynd i år. Har setts mellan 11.3, Gyttores reningsdamm (Camilla Pettersson) och 22.10, Trängbobotet (Per Lif). 29 fynd under året. En påbörjad häckning Hagbyån vid Gyttoresdammen. Troligen rövad av mink.

Göktyta

9 fynd på 8 lokaler i år, varav en konstaterad häckning: Ulriksdal, Born (Camilla Pettersson, m.fl.).

Tretåig hackspett

1 ex. födosökande Håkansbodaberget, 8.2 Claes Dyst, 2 ex. Håkansbodaberget, 21.3 (Anders Carlberg), 1 ex. födosökande Venakärret, 4.4 (Anders Carlberg), 2 ex. Dammsjöhöjdens naturreservat 9.5 (Daniel Gustafson).

Gråspett

1 ex. Stensjön, Klacka Lerberg, 25.1 (Claes Dyst), 1 ex. norr Järnboås villaområde, 3.5 (Leena Zander, Mikael Zander), 1 ex. ropande Alntorpsmossen, 19.9 (Anders Carlberg), 1 ex. Hammarby, 24.10 (Anders Carlberg).

Tornfalk

Häckningar och troliga häckningar vid Hagbyåns utlopp i Norasjön, Södra Husby, Ulriksdal, Älvhyttan, Nor, Tolvsbörd och Bengtstorp.

Aftonfalk

1 adult förbiflygande Nora, 28.5 (Claes Dyst).

Stenfalk

1 ex. födosökande Bergsmanshyttan, 12.4 (Anders Carlberg), 1 ex. förbiflygande Älvkröken, 18.4 (Håkan Lasvebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt), 1 ex. födosökande Trängbobotet, 25.4 (Anders Carlberg), 1 ex. födosökande Södra Ås, 11.9 (Anders Carlberg).

Lärkfalk

22 fynd under året. Ingen observation med högre häckningskriterier noterad men mycket troligt har arten häckat vid södra delen av Fåsjön, söder om Stora Mons grustäkt och södra delen av Älvtången.

Pilgrimsfalk

1 ex. födosökande Bergsmanshyttan, 30.8 (Anders Carlberg) och 1.9 (Claes Dyst), 1 ex. förbiflygande Södra Ås, 1.10 (Anders Carlberg).

Törnskata

Ovanligt många häckningar i år, 10 st.

Varfågel

19 fynd januari-maj och 9 fynd september-december.

Nötkråka

1 ex. 2k individmärkt, Kvarnbron, Nora 29.2 – 3.5 (Camilla Pettersson). Smalnäbbad ras, ringmärkt i Gävle 24.10.2019, kvar sedan föregående år. 1-3 ex. Nora järnvägsstation, 20.7 – 10.10 (Anders Carlberg, m.fl.), 1 ex. Dalsta, 30.8 (Berit Ragné), 3 ex. födosökande Järleån, 7.9 (Renate Schwencke), 1 ex. förbiflygande Dalsta, 8.11 (Anders Carlberg).

Foto: Renate Schwencke

Skäggmes

7. ex. sträckande (S), Vena hage, Vikar 10.10 (Anders Carlberg).

Gransångare

Förutom fynd under flyttningstid, 25 fynd mellan 1.5 och 31.8.

Busksångare

1 sjungande Alntorp, 31.5 (Roland Thuvander).

Kärrsångare

1 ex. sjungande Hagbyåns utlopp i Åsbojön, 8.6 (Anders Carlberg), 1 ex. sjungande Östra Sund, 12.6 (Anders Carlberg, Claes Dyst), 1 ex. sjungande Råskog, 20.6 (Camilla Pettersson), 1 ex. sjungande Smedstorp, 23.6 (Anders Carlberg, Madeleine Markert).

Flodsångare

1 ex. sjungande Gyttores reningsdamm, 9.7 (Anders Carlberg, Camilla Pettersson).

Brandkronad kungsfågel

1 ex. sjungande Åtorp, Hammarby, 18 och 19.4 (Anders Carlberg m.fl.). Observerad på samma plats som förra årets häckning.

Ringtrast

Ovanligt många fynd i år. 14 rader i AP av trölen 11 ex.

Dubbeltrast

Två vinterfynd: 1 ex. Dalbotorpsravinen, 1.1 (Anders Carlberg), 1 ex. Bergsmanshyttan, 6.1 (Claes Dyst).

Blåhake

1 ex. rastande Bergsmanshyttan, 1.9 (Claes Dyst), 2 ex. rastande Nora golfbana, 1.9 (Joakim Barkestam). Arten uppträder sparsammare nu än för 10 år sedan.

Näktergal

1 sjungande, Lillsjön, Norasjön, 9.5 (Anders Carlberg), 1 sjungande Västra Öskevik, 21.5 (Peter Bernövall, Roland Thuvander, Anders Carlberg), 1 sjungande Gyttores, 23.5 (Anders Carlberg), 1 sjungande Bröstorp, 31.5 (Roland Thuvander).

Mindre flugsnappare

1 ex. sjungande Stadsskogen, 26.5 (Anders Carlberg, Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt m.fl.), 1 ex. sjungande Hyttfallet, 2.6 (Monica Holm m.fl.), 1 ex. sjungande Kungsgatan 48, 13.6 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt, Bengt Andersson, m.fl.).

Svart röstjärt

1 honfärgad födosökande lokstallarna Nora Järnvägsstation, 29.4 (Claes Dyst, Anders Carlberg, Joakim Barkestam m.fl.).

Strömstare. Foto: Camilla Pettersson

Strömstare

1 häckning vid Bornsälven, (Camilla Pettersson m. fl.). Fynd under häckningstid: Hammarbybron över Hammarbyån, 2.5 (Anders Carlberg), Smygarebäcken, 4.5 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt),

Rödstrupig piplärka

1 ex. förbiflygande Södra Ås våtmark, 29.8 (Anders Carlberg), 1 ex. förbiflygande Södra Ås, 19.9 (Anders Carlberg).

Bergfink

Vinterfynd: 5-10 ex. Kungsgatan 48, 5.12 -27.12 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt), 1-4 ex. Dalsta, Irisdal, 20 -24.12 (Berit Ragné, Claes Urban Eliasson), 2 ex. Åsbogården, 28.12 (Anders Carlberg).

Pilfink x Gråsparv

1 ex. adult hane Södra Ås, 6.3 (Anders Carlberg). Samma individ har setts med stora intervall sedan 2017, är tillsammans med pilfinkar.

Växtfynd 2020

Text: Kjell Sundkvist

Året som gått har ju nästan helt präglats av den fortfarande pågående Coronapandemin. En effekt av detta är att många människor sökt sig ut i skog och mark och sällan har jag mött så många i elljusspår och på skogsstigar. Ett antal längre exkursioner har tyvärr måst ställas in medan flera mer lokala har kunnat genomföras. Några av mer privat natur har också företagits utanför kommunens gränser. Ett par fina fynd av kambräken i Bomanshyttan har gjorts av Carin Eriksson. Två fynd av skuggnäva, som är ny för kommunen, har också gjorts. Bägarnattskattan återkom med 1 ex. på jordhögen vid Hagbyängar men området omdanades fullständigt senare på hösten. Vanlig kavelhirs och grå dito återkom också på sina respektive lokaler. Mjuknävan vid kyrkvallen har utökat sina domäner väsentligt och flyttade sig också till skarven mellan stenmur och trottoar.

Ett antal lokaler har också besökts för floraväxteriets räkning. Glädjande nog verkar gentianorna repat sig någorlunda efter torråret 2018. Vid Ängalund i Viker kunde 480 ex. räknas in av sen ängsgentiana och vid Sjöändan ett 10-tal. Vid Sandfallet i Nora noterades också ett 10-tal. Sen fältgentiana återkom vid Grecksåsars kapell i det slåttrade partiet. Flera åter- och nyfynd har också gjorts av brunklöver medan granspiran lyser med sin frånvaro. Vid Ryttaarbacken nära Stadra räknades ca 700 blomstänglar av finnklint in.

Kommunen har erhållit bidrag från LONA (lokala naturvårdssatsningar). Syftet är att hävda lämpliga ängsmarker för att underlätta för pollinerande vilda insekter som bin, humlor, fjärilar,flugor etc. som är hotade av den pågående utarmningen av våra marker. Ett möte hölls i Fibbetorps naturreservat med representanter för föreningen och kommunen. Stadsträdgårdsmästare Arne Tschentscher gav några förslag på lämpliga platser varav tre utvaldes för inventering.

Kjell och Renate i Björkhagen vid Hagaområdet.
Foto: Camilla Pettersson

Inventeringen inleddes med Björkhagen vid Hagaområdet. Den sträckte sig tidigare längre söderut och ner till Älvstorpssvägen. I södra delen låg tidigare folkparken en tid och i norr hade godtemplarna sin festplats med dansbana. Området är lättillgängligt men ganska igenväxt. I norra delen finns dock en öppen ängsmark. Utplantering av en del växter har tidigare gjorts, bl.a. en del rosbuskar t.ex. mandarinros, men det mesta verkar försvunnet. Trädskiktet består av några stora lärkträd men även ek, blodbok, ask och sälg förekommer.

Ängsmarken innehåller en del vanligare gräs och örter bl.a. mandelblom och majsmörblomma. Daggkäpsfloran är individrik med vågdaggkäpa som dominant. Ett fynd gjordes

Berberis. Foto: Camilla Pettersson

av en buske som inte kunde identifieras. Foto sändes ut till en panel via internet och Torbjörn Tyler bestämde den preliminärt till körsbärsplommom, tidigare ej rapporterad för kommunen.

Det andra området är beläget vid Pershytterondellen. Här var tidigare åkermark och gamla landsvägen mellan Gyttorp och Nora passerade härigenom. Platsen förändrades helt vid byggandet av nya infarten och ett triangelformat område skapades med vassaste spetsen mot väster. Trädskiktet domineras av ganska stora björkar samt gråal och asp. I norra spetsen står ett vackert päronträd. En ganska trivial gräs- och örtflora dominerar med påfallande mycket fibblor. I södra vägskärningen växer ett par tuvor tysk fingerört. Även denna lokal är lättillgänglig.

Tredje området är beläget norr om vägen från Stensnäs gård mot den nya bebyggelsen nära Norasjön. På flygkartor från 1960 och 1975 verkar den bestå av åkermark, men är avdelad av diken i söder och väster. Den kan eventuellt

senare ha använts som betesmark. Platsen är i sen tid påverkad av bebyggelsen och har numera nästan karaktär av ruderalmark. Trädskikt av bl.a. lönn, alm, asp samt en enstaka balsampoppel. Ört- och gräsfloran utgörs även här av triviala arter, men också här finns en förekomst av tysk fingerört samt plattstarr i vägskärningen mot söder. Också odlade växter komna ur trädgårdar i närheten noterades som hesperis, häggmispel, surkörsbär och röda vinbär. Området är lättillgängligt. Den som vill se hela artsammansättningen på respektive lokaler kan med fördel gå in på Artportalen.

Några prov på fynd:

Naverlönn

Nora sn, Åpromenaden nära gångvägen, 3 mindre ex. 1-1,5 m. höga. Ny för kommunen.

Stockros

Nora sn, 1. Bröstorps såg; 2. Nora återvinningscentral. Fynd av Anders Carlberg. Som vildväxande ny för kommunen.

Höstanemon

Nora sn, Rosenhäll NV-ut. Ej tidigare rapporterad.

Citronfjäril på tibast Foto: Renate Schwencke

Gulsippa

Nora sn, 1. G. Pershyttan vid Joacim. Anders Carlberg. 2. Gyttoorp vid Kopparbäcken. Renate Schwencke och Marcus Eriksson.

Rockentrav

Nora sn, 1. Nora stad, Bergslagsgatan 35 i trädgård; 2. Hammarby, vid bäcken VNV hergården. Anders Carlberg. Ganska få fynd i kommunen.

Trift

Nora sn, Greckskog, vägren OSO torpet. Mycket få fynd. Lars Asklund.

Sötvedel

Nora sn, Järlehyttan, Svartjärnsvägen på dikningsjord. Fynd av Claes Eliasson.

Kambräken

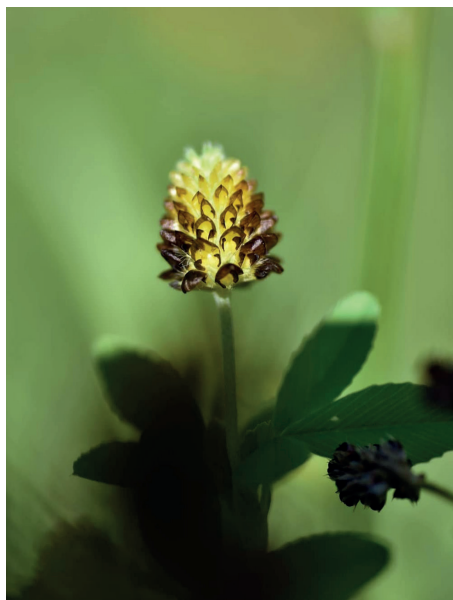
Nora sn, Bomanshyttan, nära Gårvik på stig/hjulspår, 3 ex. samt Åkerbyskogen på MB 11 cykelled, 13 ex. Båda fynden av Carin Eriksson.

Kamäxing

Nora sn, S. Ås våtmark, 1 tuva. Anders Carlberg. Andra fyndet i kommunen.

Mandelblom. Foto: Renate Schwencke

Brunklöver. Foto: Renate Schwencke

Stillfrö

Nora sn, Nora återvinningscentral, 1 ex. Anders Carlberg.

Skogsknipprot

Nora sn, 1. Hammarby vid f.d. martinverket, 35 ex. Tillsammans med Camilla Pettersson. 2. Hyttfallet, 55 ex. i frukt. Michael Andersson. Kanske samma lokal eller i närheten. 3. V. Öskevik, Gråbodavägen, 2 rosetter med 3 resp. 7 stjälgar i blom. Emelie Waldén.

Benved

Nora sn, Hammarby vid bron, 2 ex. Anders Carlberg.

Vårlök

1. Nora sn, Gyttoorp, Lillsjön framför biblioteket. Camilla Pettersson. 2. Vikers sn, Skrikarhyttan vid Vikers kyrka. Anders Carlberg.

Sparvnäva

Nora sn, 1. G. Pershyttan, Joacim, skyddsvall S om lv. Anders Carlberg. 2. Nora stad, N. kyrkogården i torr gräsmatta.

Skuggnäva

Nora sn, 1. Hagby vid Nora Finmekaniska. 2. Nora stad, Rådstugugatan vid Tullbackagården i rabatt. Berit Ragné. Ej tidigare rapporterad från kommunen.

Humleblomster x nejlikrot

Nora sn, 1. Åpromenaden vid gångvägen, flera ex. 2. Skofhyttan, Källfallet, kalkområde SSV. Tillsammans med Anders Carlberg och Camilla Pettersson.

Murgröna

Nora sn, 1. Gyttoorp, grop S om reningsdammen. 2. Nora stad, Åpromenaden, runt al ml'n gångvägen och ån. Båda Anders Carlberg. Ny för kommunen.

Jätteloka

Nora sn, Nora jv-stn, spåren S-ut. Anders Carlberg.

Humle

Nora sn, 1. S. Ås, Åsbosjöns SV-strand. 2. Älvtorp, Nora återvinningscentral. Båda Anders Carlberg.

Alpgullregn

Nora sn, St. Mon, grusgrop SO f.d. skola, V-delen, 2 ex. Anders Carlberg.

Vitplister

Nora sn, St. Mon, grusgrop SO f.d. skola. Tillsammans med Anders Carlberg o. Camilla Pettersson.

Italienskt rajgräs

Nora sn, 1. Hammarby, grusplan N om f.d. martinverket. Tillsammans med Anders Carlberg o. Camilla Pettersson. 2. S. Ås våtmark. Anders Carlberg.

Judaspenningar

Nora sn, Esstorp vid Älgstråket, 10-tal ex. i tomthäck mot gatan. Lisbeth Uhr. Ny för kommunen.

Purpurklätt

Nora sn, 1. G. Pershyttan, P-plats N om Dammsjön 1 ex. 2. Berget, ohävdad gräsmark, 1 ex. 3. St. Mon, grusgrop SO f.d. skola, 6 ex. Anders Carlberg.

Grönmynta

Nora sn, G. Pershyttan, Storgruvan S-ut, ngr ex. på gammalt utkast.

Purpurklätt. Foto: Anders Carlberg

Dårört. Foto: Anders Carlberg

Småblommig ädelmynta

Nora sn, Hagby, jordhög S om snickerifabriken, många ex. Blommorna saknar ståndare och pistiller. Ny för kommunen.

Pepparmynta

Nora sn, Born, Kusakärret nära körvägen, utkast, 20-tal ex. Även ny för kommunen.

Vanligt nattljus

Nora sn, 1. G. Pershyttan, Storgruvan S-ut, gammalt utkast, 2 ex. 2. N. Ås, Svinamotabacken, 10 ex. Anders Carlberg.

Vildvin

Nora sn, Knutsbergsgruvorna, utkast, ngr unga ex.

Mästerrot

Nora sn, Övre Bondborn VSV huset. Hans Rydberg. Tidigare rapporterad av Carin Eriksson men fyndet aldrig publicerat.

Gul nunneört

Nora sn, Nora stad, Rådstugugatan 28, mln husgrund o. trottoar i blom, 1 grupp. Berit Ragné.

Porslinshyacint

Nora sn, G. Pershyttan vid Joacim. Anders Carlberg. Ej tidigare rapporterad.

Dårört

Nora sn, Gyttorp, Bergsäng S-ut på utkast. Arne Tschentscher. Andra fyndet i kommunen. Finns kvar på sin lokal vid Älvstorp.

Dvärglummer: Järlehyttan, Lillsjöbäcken, kärr O-ut. Jesper Hansson. Eventuellt ny lokal.

Vitblära

1. Nora sn, Övre Bondborn i trädgård. Hans Rydberg. 2. Vikers sn, Skrikarhyttan, Ängalund vid kalkbrottet. Anders Carlberg.

Rosenspirea

Nora sn, St. Mon, grusgrup SO f.d. skola. Tillsammans med Anders Carlberg o. Camilla Pettersson.

Brudspirea

Nora sn, St. Mon, grusgrup SO f.d. skola. Även denna tillsammans med Anders Carlberg o. Camilla Pettersson.

Praktkungslys. Foto: Anders Carlberg

Gullklöver

Nora sn, Gyttorp, Käppstakajen nära jv. Anders Carlberg.

Vildtulpan

Nora sn, 1. Rosenhäll, nära Fibbetorpsvägens mynning i Stribergrsvägen V cykel-/gångväg. 1 ex. Lisbeth Uhr. 2. Nytorp, industriomr. vid anslagstavla, 3 ex. Lennart Karlsson.

Praktkungslys

Nora sn, Skärmarboda, Marielund, mln Rv 50 o. viltstängsel V om vägen, 1 ex. Anders Carlberg.

Murgrönsveronika

Nora sn, Nora stad, Jernvägsgatan, backen nedom Pedagogian i tomthäck, rikl. Uppträdde också mängdvis i sluttningen vid stationen under cembratallarna.

Trädgårdsveronika

Nora sn, Övre Bondborn i trädgård. Hans Rydberg. Få lokaler i kommunen.

Parkolvon

Nora sn, 1. Hagbyåns utlopp i Norasjön + utkastplats S jv-stn. 2. Björkhagen vid Hagaområdet. Funnen vid LONA-inventeringen.

Foto: Renate Schwencke

Purpurskogsnycklar i Vikar

Text: Lars Asklund

Fynd på 1980-talet

1983 blev jag tipsad om att en "handnyckel-orkidé" (*Dactylorhiza*-art) med spektakulär färg påträffats väster om Älvlången. Den 18 juli sammanträffade jag med Uno Milberg och Olle Ericsson från Karlskoga jämte Mats Rosenberg från Örebro på upplagsplatsen söder om torpet Näset. Mats mfl hade här funnit en starkt färgad orkidé omkring 1980 och han kunde nu visa oss denna spektakulära växt. Den stod ett 30-tal meter norrut från planen, på ostsidan av körvägen mot torpet.

Vad vi fick se var en purpurfärgad ("högarmin") orkidé med sammetsaktig yta med vit/ljus bård i kanten på varje blomkalk och med vitaktig undersida. Läppen var tydligt treflikad med lång tydlig mittflik. Bladen var ofläckade och växten var 4-5 dm hög. Vi var alla överens om att detta ändå måste vara en skogsnyckel *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*; men en mycket avvikande sådan.

Spår ledde till en artikel där den kände växtgeografen Eric Hultén skrivit om en märklig orkidé funnen i Älvkarleby socken i norra Uppland 1954 och ett färgfoto medföljde, se fig. 1 (Hultén 1955). Han kom dock aldrig fram till vad det rörde sig om utan fick nöja sig med ett det var en växt som tillhörde orkidésläktet *Orchis*; skogsnycklar var då-förtiden inte helt etablerad som art/underart. Troligen fick vi nys om artikeln eftersom färgvarianten omnämns i Nordisk kärlväxtflora I-II (Hylander 1982) med hänvisning till Hultén; nu under avsnittet om skogsnycklar. Bilden i Hulténs artikel hade samma färgnyanser som fyndet i Vikar, jämför fig. 2.

Den purpurfärgade skönheten sågs även året därpå, 1984, men blev snart plockad eller aväten. De följande åren sågs den ej till men skall ha blommat 1989 enligt Britt och Vidon Lindkvist. 1990 dök ett litet ex. upp i högt gräs; började blomma 14 juni med ett mindre blomax. Även 1991 sågs ett litet ex. med ett mindre, ej så praktfullt ax som 8 år tidigare. Noterade: "Bladen stämmer

Fig. 1-2. Purpurskogsnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii* "f. purpurea" 1. I Älvkarleby i Uppland 1954. Foto: Erik Hultén.
2. Näsmarkerna söder om Näset 1983. Foto: Roland Thuvander.

bra med fuchsii som för övrigt växer med ett vanligt ex. ngr m härifrån”.

Därfter finns inga kända noteringar härifrån men den söktes under flera år.

Nytt fynd i Viker

I juli 2008 påträffades en ”purpurorkidé” väster om Venakärret vid en exkursion ledd av Per-Erik Persson. Kjell Sundkvist, som var en av deltagarna, tog några bilder, fig. 3a-b.

Fynden från Näsmarkerna och Vena finns inlagda med foton i Artportalen.

Uppgifter om fynd av ”purpurskogsnycklar” finns även från Ångermanland på 1970-talet.

För övriga landskap där ”moderna” florer utkommit redovisas inga ”purpurfynd”.

Ett foto av en purpurfärgad skogsnyckel återfanns på baksidan av det femte häftet av Svensk Botanisk Tidskrift 2020. Tommy Löfgren fann växten 65 år efter Hultén knappt en mil söder om det gamla fyndet; nu vid Marma i norra Uppland. Här anges nu att den här ovanliga färgvarianten av skogsnycklar ”brukar kallas för purpurskogsnycklar”. Redan 1983 betecknade jag den då sedda varianten

som ”f. purpurea”

i mina anteckningar! Bilden från 2020 inspirerade mig att skriva om fynden hemmavid. Om man jämför bilderna ser man vissa skillnader.

Färg: Hulténs fynd och Näsmarksfyndet har en likartad purpurnyans; likaså Marmafyndet.

Venakärrfyndet är mer violett än rött. Kjell påpekar dock vid samtal att växten i verkligheten var mera röd än vad fotot utvisar och färgskillander på bilder kan därför säkert också tillskrivas färgfilm/framkallning? Alla utom Marmafyndet har vitaktig/ljus bård runt kalken.

Läppform: Alla utom Venafyndet har en tydlig utskjutande mittflik på läppen. En variabel form uppenbarligen vilket inte borde förvåna när det gäller en *Dactylorhiza*-art.

Litteratur

Hultén, E. 1955: En gåtfull svensk orkidé.

Svensk Botanisk Tidskrift 49: 127-129 + 1 plansch.

Hylander, N. 1982: Nordisk kärlväxtflora I-II. Ny utg. 1982.

Fig 3 a-b. Purpurskogsnycklar nära Venakärret 2008. Foto: Kjell Sundkvist.

Guckusko i Älvhyttan - En 40-årig inventering

Text och foto: Lars Asklund

När Berit Ragné och jag i juni 1981 åkte ner till Älvhyttan i Vikers socken för att söka efter de guckuskolokaler som Ingvar Andersson lämnat uppgifter om, anade jag inte att jag 40 år senare skulle kunna blicka tillbaka på en oavbruten svit av årliga besök.

I tidigare artiklar (Asklund 2006, 2011, 2016) har arbetet och dess delresultat presenterats (efter 25, 30 resp. 35 år). Där gavs också information om de olika lokalerna. De flesta angavs då och anges även nu med "arbetsnamn".

Genom alla år har jag räknat antal stjälgar, antalet blommande stjälgar samt antalet stjälgar med 2 blommor. Här följer nu en kortare summering av utvecklingen under fyra årtionden.

Älvhytteängen

Den kända lokalen i naturreservatet har tyvärr haft en negativ utveckling under dessa 40 år. Vid det största beståndet blommande 1998 32 stjälgar för att 2020 vara nere i 4. De närliggande två smärre bestånden hade 5 blommande stjälgar 1994 (2 bl. stj. 2020) resp. 7 bl. stj. 2012 (0 bl. stj. 2020). Det bortre beståndet hade sitt maximum redan 1984 med 9 blommande stjälgar; där har inga blommor setts sedan 2017 och ytan är numera rätt igenväxt.

En skötselfråga? Slår man ängen men lämnar fläckarna med guckusko orörda så att de därigenom sakta trängs bort av andra arter? Har de inkomna mördarsniglarna någon betydelse?

Venakärret

Sedan huggningar skett på den lilla "udden" som sticker ut i Venakärrets södra del i samband med reservatsbildningen har där varit en gynnsam utveckling. Tidigare var lokalen anonymiserad men nu när den ingår i reservatet och blivit allmänt känd tar jag förstås upp den under dessa "rätta namn".

Här fanns först några bestånd av guckusko som var rätt skuggade. De ändrade ljusförhållandena genom uthuggning har nästan gett en "explosion" i området. Nu finns flera utspridda bestånd varav några ligger mer norrut och någ-

ra söderut. De norra hade innan avverkningarna som mest 21 resp. 20 blommande stjälgar och efteråt det flerdubbla. 2017 sågs 41 resp. 46 och 2020 26 resp. 54 ex. De mer sydliga bestånden har ökat till 14 blommande stjälgar 2020, se bild 1-2.

Älvlången norr 1

Denna lokal har under senare år utvecklats

Bild 1. Guckusko på lokalen vid Venakärret 2020.

mycket negativt utan att något till synes förändrats i området. 2010 sågs 14 blommande stjälgar men 2020 enbart 1, se bild 3.

Älvlången norr 2

Lokalen nyupptäcktes av Berit och mig 1981; den var då okänd för Ingvar Andersson! Här har läget förändrats än mer. När vi kom dit första gången fanns 5 blommande stjälgar;

Bild 2 Guckusko på lokalen vid Venakärret 2020.

som mest 10 ex 1987 och sen har det långsamt gått utför – ingen blomning de senaste åren. Orkidén växte i en tuva som med åren blivit högre och torkat upp. Växten har därför sökt sig ner mot höljan nedan tuvan men har tynat av alltmer.

Älvlången syd 1

Efter flera röjningar ingår numera området i

Bild 3. Lokalen Älvlången norr 1 med en blomma på gång.

en betesfälla. Förändringen i ljusinsläpp har varit synnerligen gynnsam men utvecklingen har avstannat och varierat under senare år. 2012 uppnåddes max hittills med 38 ex. i blom medan 2016 uppvisade endast 2 blommande stjälgar. 2020 blev siffran 20 ex, se bild 4. Har betet någon inverkan? Antalet ex. var i genomsnitt högre under åren innan betesfällan tillkom.

Älvlången syd 2

Även här har viss röjning genomförts vilket

Bild 4. Lokalen Älvlången syd 1.

varit gynnsamt för guckuskon och även här har området hamnat i en betesfälla. I närheten fanns ett rikt bestånd av akleja som nu helt försvunnit.

Här var antalet blommande stjälgar under många år likartat med en variation mellan 1 och 8 ex. Efter ljusökningen svarade orkidén med en ökning till som mest 11 ex. Sedan betet tillkommit varierar fynden mellan 0 och 5; 2020 fanns det tex 3 blommande stjälgar.

Älvlången ost

Ursprunget till denna lokal var en liten förekomst som redan 1963 flyttades in i en trädgård pga att vägarbeten hotade ursprungslokalen. Här fanns sen guckuskon under mer än 50 år och hade som mest 125 blommande stjälgar 2004. Sedan ägaren efter alla år sålt sin stuga har beståndet flyttats till en anhörigs tomt i närheten. Där sågs 26 ex. 2020. Observera att denna flyttade/"planterade" lokal inte alls ingår i totalstatistiken.

Summering

Antalet guckuskor har varierat genom åren till följd av årsmån, ljusförändringar och konkurrens. Man slås av igenväxningen av landskapet när man gör besök på bestämda platser år efter år under lång tid.

2017 sågs totalt 140 blommande stjälgar vilket än så länge är rekord. I bifogad graf (fig. 6) ser man att trendlinjerna ännu är i ökande och då är det några lokalers mycket positiva utveckling som uppväger andra där ett utdöende tycks kunna föreligga.

Anmärkningsvärt är att 2020 sågs hela 41 tvåblommiga ex. medan hela 284 stjälgar (med eller utan blommor) sågs 2019.

Det tycks också som att på lokaler med infört bete har arten stagnerat. Dessa ömt återsedda guckuskostjälgar utgör ju ett litet antal om man jämför med Björskogsns rika förekomst.

Vid en kontakt med en jämtländsk botanist berättade denne att han läst om guckuskon i en av våra årsberättelser, att han hade växten på sin tomt och att Jämtland beräknades hysa

över 1 miljon exemplar. Lite perspektiv.

Framtiden får utvisa hur guckuskon utvecklas i Älvhyttetrakten. Jag har nog tanken att from 2021 "skola in" yngre botanister som kan sätta sig in i metodiken, detaljerna om lokalerna och som sen får överta ansvaret och databasen. På så sätt kan den unika tidserien upprätthållas och fortsätta obruten. Vi får återkomma till detta.

Litteratur

Asklund, Lars 2006: 25 år med guckusko

i Älvhyttetrakten. Årsrapport 2005 Nora Biologiska Förening: s.18-22.

Asklund, Lars 2011: 30 år med guckusko i Älvhyttetrakten. Årsrapport 2010 Nora Biologiska Förening: s.15-19.

Asklund, Lars 2016: 35 år med guckusko i Älvhyttetrakten. Årsrapport 2015 Nora Biologiska Förening: s.27-30.

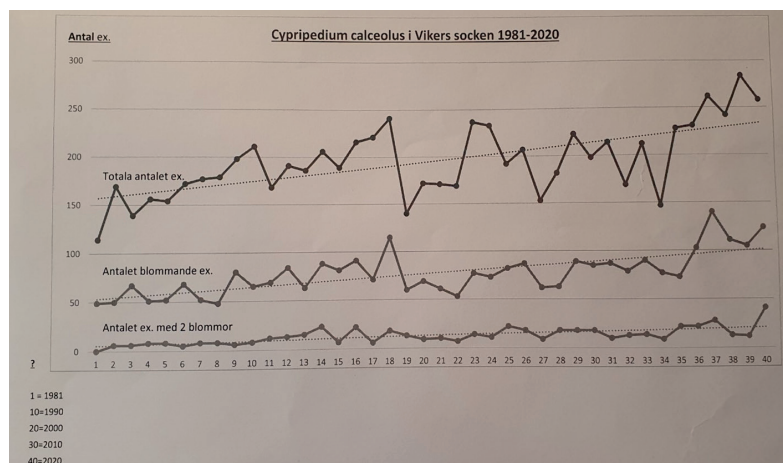

Fig. 6.
Guckuskons
utveckling i
Viker under
40 år.

Övriga artgrupper 2020

Text: Anders Carlberg

Här kommer en liten redogörelse vad som rapporterats i Artportalen år 2020 från Nora kommun. Undantaget är kärlväxter och fåglar, som redovisas på annan plats här i Årsskriften. Det får bara plats med ett mycket litet och näst intill slumpmässigt urval av nya arter här. Allt finns dock listat i Artportalen.

Totalt rapporterades det över 3000 arter från Nora kommun 2020. Inte dåligt då det bara var 18 kommuner i Sverige som rapporterat fler arter detta år. Det blev förstås många helt nya arter för kommunen och en hel del nya för landskapet Västmanland. Många av dessa är egentligen ganska vanliga. Men det är inte

många personer som lägger ned så mycket tid åt att bestämma svampar, mossor, lavar och småkryp. Förhoppningsvis tycker de flesta att det är roligt och intressant med vad som finns i vår natur. Hur som helst så är det väldigt viktigt att få reda på kommunens och Sveriges mångfald. En mångfald som minskar för varje år.

De som rapporterat mest, över 300 arter, detta år är Camilla Pettersson, Kjell Sundkvist, Berit Ragné, Toni Berglund, Herbert Kaufmann, Hans Rydberg, Owe Nilsson och Renate Schwencke. Bra jobbat.

Svampar

Ca 150 nya svamparter har identifierats. Mycket tack vare Herbert Kaufmann som dels besökt kommunen och dels hjälpt till med att mikroskopiera och bestämma svampar, som främst Camilla Pettersson samlat in. Det blev många nya skålsvampar, skinn, poringar, hättor och mycket annat. Eller vad sägs om följande: Hög trädklubba, mörk bäddskål, nässelplätt, grå narrskål, tallkräfta, bräken-knotterskinn, parasitporing, hagelskottsjuka, knäpparlarvklubba och fransig jordstjärna.

Sippskål. Foto: Renate Schwencke

Gul brödkorgsvamp. Foto: Anders Carlberg

Gul brödkorgsvamp. Foto: Camilla Pettersson

Scutellinia crinita ögonskål. Foto: Anders Carlberg

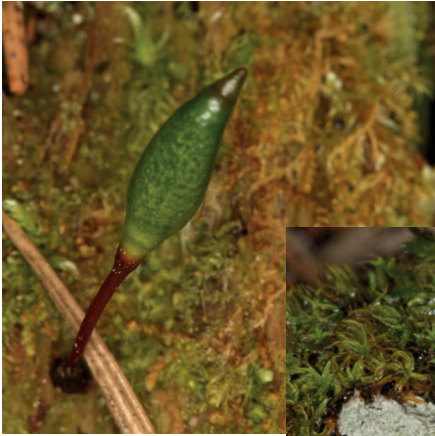
Vit stjälnörksvamp. Foto: Anders Carlberg

Mossor och lavar

200 mossarter rapporterades varav nästan 40 blev nya för kommunen. Mycket tack vare att den mycket kunniga mossexperten Henrik Weibull inventerade några platser i kommunen. Sipperblindia, spärtrasselmossa, rosettmossa och knopptuss är några av alla arter som Henrik hittade. Andra rapporterade arter var skvalpmossa, mussvansmossa, silvermossa, grön sköldmossa. Även en del lavar har rapporterats, som exempelvis ärgspik, vedlavklubba och gipsgroplav. Men det finns fortfarande väldigt många lavar som är oupptäckta i kommunen.

Ovan Grön sköldmossa.

T.h. Gipsgroplav.

T.v. Blekröd bryum *Bryum pallens*.

Nedan Smalskaftlav. Foto: Anders Carlberg

Däggdjur

Utöver de vanliga arterna har följande däggdjur setts:

Dovhjort 1 ex. vid Skrekarhyttan. Den är normalt ett flockdjur och höll sällskap med en älg. (Renate Schwencke m.fl.). Dovhjorten var kvar på samma plats 2021.

Kronhjort 1 hona den 7 september vid Älvlångens sydspets (Roland Thuvander). Igelkott Sågs under våren i Nora centrum och hittades tyvärr överkörd vid glasstorget den 3 juni.

Mindre skogsmus Esstorp, Nora 22 april (Renate Schwencke, Marcus Eriksson).

Ekorre, räv och dovhjort.
Foto: Renate Schwencke

Buskmus Södra Ås 1 september.
Togs in av katt. Buskmusen släpptes
ut igen nere vid Åsbosjön.

Varg och lo har setts och/eller
hörts under året, liksom mård och
skogshare. Den senare blir allt mer
sällsynt. En annan art som verkar
vara i fritt fall är hermelinen. Tyvärr
ingen rapport under 2020.

Två fladdermöss har rapporte-
rats: Nordfladdermus den 20 juni
Fogdhyttan (Kristina Eriksson) och
dvärgpipistrell den 7 september
Åsbosjön (Anita Ericson).

Brun nordfladdermus.

Foto: Kristina Eriksson, Fogdhyttan

Daniel Göransson och en sarv. Foto: Christoffer Holmqvist
Vanlig padda i Dammsjön, Pershyttan. Foto: Kajsa Grebäck

Grod- och kräldjur samt fiskar

De åtta vanliga arterna är rapporterade. Huggorm, vanlig snok, kopparödla, skogsödla, mindre vattensalamander, vanlig padda, åkergroda och vanlig groda.

Det finns inte många rapporter på fiskar detta år. Den roligaste rör kanske den vackert rödfenade "vitfiskens" sarv, som blev ny rapportart. Den 3 maj drog Christoffer Holmqvist med fiskekamrat upp 10 sarvar varav ett osedvanligt stort exemplar i Lillsjön, Norasjön. Enligt honom var det den hittills största sarven rapporterad från Örebro län.

Snok. Foto: Renate Schwencke
Kopparödla. Foto: Anders Carlberg

Ryggradslösa djur (småkryp)

Det blev en mycket diger lista av småkryp 2020. Drygt 1250 arter varav ca 130 nya för kommunen.

Det är roligt att både mindre- och kraftig smaragdflickslända hittades. Båda arterna är på spridning i landet, så det var ingen större överraskning att de noterades. Det är flera, ofta värmeälskande, arter som är på väg norrut och som börjar etablera sig i kommunen. Sälgskimmerfjärilen sågs även detta år på flera ställen i kommunen. Asknätfjärilen flyger återigen i Nora kommun vid Lillsjöbäcken, se Claes U. Eliassons exkursionsrapport. Värre går det för arter som är beroende av gammelskog med död ved och för arter i det gamla jordbrukslandskapet. Bland annat våra vilda bin har det besvärligt.

Lundblåoxe, hängmattespindel, småprickig blåbärsvärveklare, rödlärspindel, talbärfis, hallonkronkavmal, strimhoppspindel, rönnguldmal, eklövspindel, ljusstrimmig långhornsharkrank, bredkilblomfluga, sorggallblomfluga, ärtveklare, obskyr renfanerotveklare, snöbärsveklare, palpsprötfly, mindre vedlarvstekel, körsbärsfluga,

Talbärfis

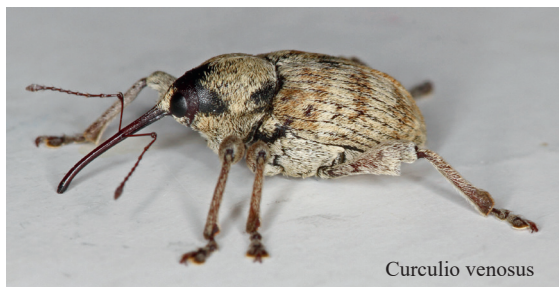

Laphria flava en rovfuga

klövergrönglansäckmal, mindre ekollonvecklare, vinkelögonlocksmal, brun sikelvinge, apelnidmal, bålgetingkortvinge, mindre och kraftig smaragdflickslända, fruktträdslavmätare, blåröd guldstekel är bara ett litet urval av de nyrapporterade kommunarterna.

Vi får hoppas på ett lika bra år 2021.

Foto: Anders Carlberg där inget annat anges.

Curculio venosus

Mindre vedlarvstekel Aulacus striatus

Foto: Anders Carlberg

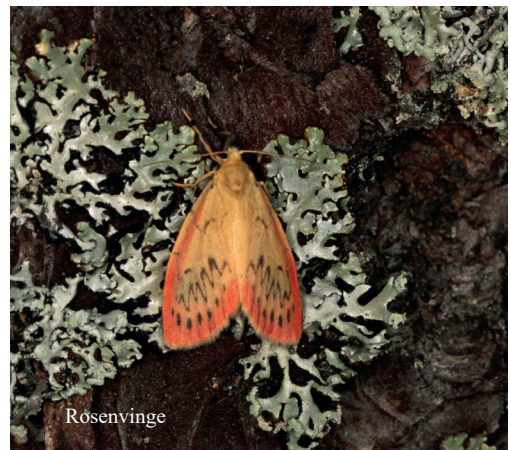
Sexfläckig bastardsvärmare

Småprickig blåbärsvärvecklare
Acleris lipsiana

Obskyr renfanerotvecklare

Rosenvinge

Hallonkonkavmal

Jungfrulinpraktmal
Ormtjärn

Prydlig brokvecklare

Brun sikelvinge

Lundblåoxe

Rönnngöldmal

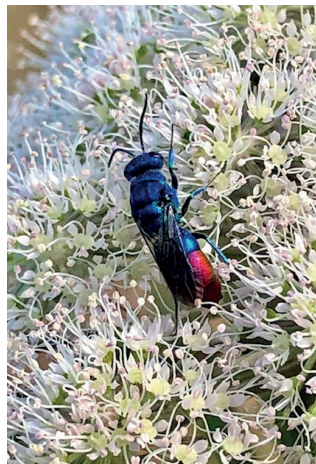

Foto: Anders Carlberg
där inget annat anges.

Cylindromyia sp. Foto: Camilla Pettersson

Signalhoppspindel *Euophrys frontalis*

Guldstekel. Foto: Camilla Pettersson

Strimhoppspindel

Bokskorpion

Blomkrabbspindel. Foto: Renate Schwencke

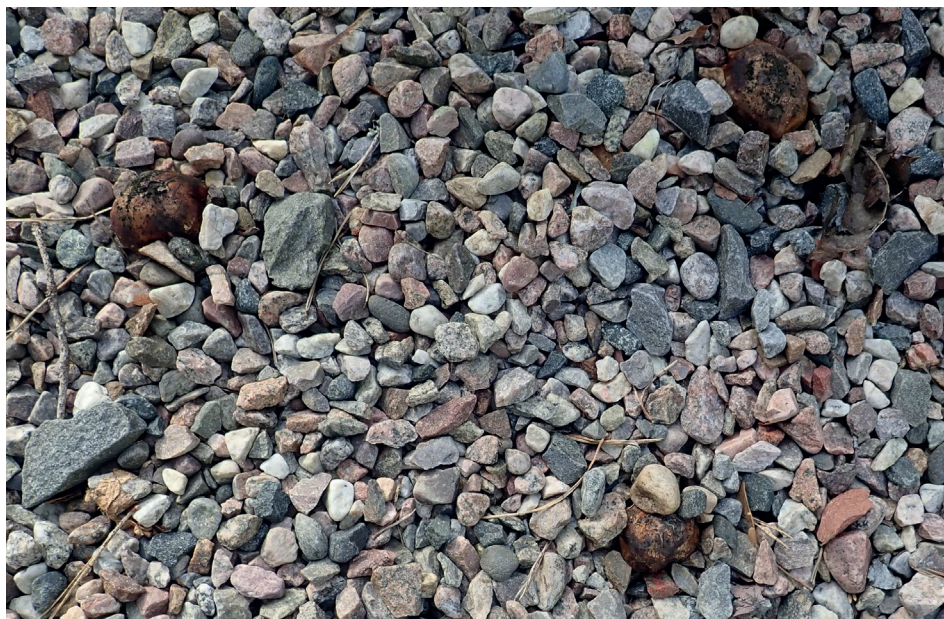
Ängshalmspindel. Foto: Camilla Pettersson

Tätborstdvärgfoting

Eklövspindel

Rödbrun rottryffel *Scleroderma clepa*

Text Claes U. Eliasson, foto Claes och Herbert Kaufmann

Då vi skiljts åt efter en inofficiell svamputflykt 5 september 2020 till Näsmarkerna och Myggkärret intill Bromossen, i Viker socken, ledd av Herbert Kaufmann och Tony Berglund, besökte Camilla Pettersson, Berit Ragné och författaren Viker kyrka. Vårt mål var att se gravstenen på Per-Erik Perssons grav. Två av oss var närvarande vid hans jordfästning. Nu hade gravstenen kommit på plats och bar ett reliefmotiv av fjällen, troligen av de fjäll där Per-Erik själv ägnat många år av vandringar (1977-2002), under alla årstider – Vindelfjällen (Persson 2016). Genom Anders Carlbergs artrika rapporter av småkryp från de vita kyrkväggarna går vi därefter också ett varv runt kyrkan, dock utan att hitta något särskilt intressant på väggarna.

Då våra blickar istället flyttades till det grova gruset närmast kyrkväggen uppenbarade sig plötsligt en mörkt brun svamp vars övre del

endast låg i höjd med gruset och därmed liknade en av stenarna. Snart upptäcker vi att det fanns flera, alla precis i markytans nivå och intill en brunn som eventuellt använts vid bevattning. Fruktkropparna var rätt svåra att upptäcka trots att vi redan grävt upp de först funna. De var helt avgjort i ett senare stadium av utvecklingen. Under den mörkbruna rundade fruktkroppen, med aningen skrovlig yta, vidtog under markytan en svavelgul fot och utifrån denna ett vidsträckt nät av rottrådar. Kyrkogården vid Viker kyrka är ovanlig så till vida att gräsytor helt saknas mellan gravarna och omges istället av ytor med enbart grus.

Några av de tioalet funna fruktkropparna överlämnades senare till Herbert Kaufmann som kunde bekräfta att det är rödbrun rottryffel *Scleroderma clepa*. Han beskriver dessa i brev: Den är brun på peridiet med små sprickor, annars ganska slät. Den har en lång ”rot”. Den

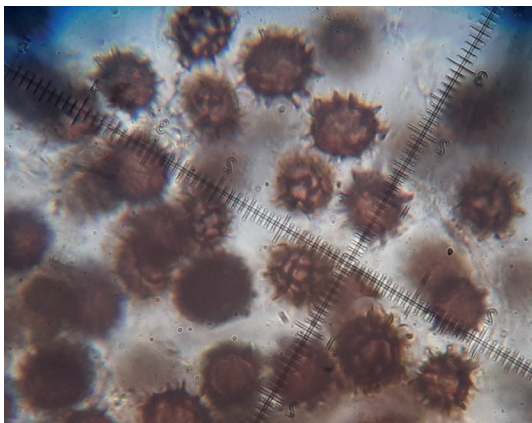
har runda, ca 10-12 μm stora mycket taggiga sporer med åsar mellan taggarna, taggarna är ca 2,2 μm höga (foto). Hyferna har inga söljor.

Inga fynd har tidigare rapporterats från Västmanland (Kaufmann 1990, Artportalen). I Örebro län är denna svamp tidigare bara rapporterad från Örebro, Karlslund 2011 (Artportalen, okänd rapportör genom Örebro kommun) 30 fruktkroppar 1–7 augusti. I Mellansverige i övrigt enbart rapporterad genom ett par overifierade fynd från Södermanland (Artportalen). Sparsamma fynd har också rapporterats från Öland, Gotland, Skåne, Halland, Västergötland och Bohuslän (Artportalen).

Referenser

Kaufmann, H. 1990. Västmanlands svampar. Västmanlands naturvetenskapliga förening.

Persson, P. -E. 2016. Vandringer i Vindelfjällen. Ord&visor förlag, Skellefteå.

Ingvar Andersson 1911 – 2000

Naturvårdare, botanist och Norabiolog

Text: Lars Asklund

Hösten 2020 var det 20 år sedan Ingvar gick bort. Här följer ett försök till porträtt som i sin huvuddel tidigare publicerats i T-veronikan (tidskrift för Örebro läns botaniska sällskap; i nr 3/2020).

”Lätt att minnas och svårt att glömma”

– några biografiska uppgifter

Karl Ingvar Andersson föddes 10/4 1911 i Västgöthyttfors i Nora bergsförsamling.

Han var son till kraftstationsmaskinisten Karl Hjalmar Andersson (1876-1932) och dennes andra hustru Maria Andersson f. Karlsson (1880-1952).

Fadern hade gift sig 1900 men blivit änkeman redan 1907. I äktenskapet med den första hustrun Lovisa f. Karlsson (1879-1907) föddes

döttrarna Hanna Valborg (1901-1990, gift Norelius) och Jenny Lovisa (1903-1979, gift Lindén).

Hjalmar gifte om sig 1908 med Maria Karlsson. De fick 2 barn: sonen Karl Ingvar och dottern Irma Augusta (1918-2000, gift Israels-son). Ingvar hade alltså två äldre halvsysstrar och en lillasyster. De äldre systrarna bodde senare i Nora resp Järnboås medan den yngre var bosatt i Helsingborg.

Vid Västgöthyttfors kraftstation i Svartälven fanns vid denna tid 3 maskinister anställda och 1913 återfinns vi dessa i nybyggda bostäder. Kraftstationen, som ägdes av Nora Bergslags Elektriska AB, ligger på älvens västra sida och i närheten finns de hus som hyste maskinistfamiljerna. Husen kallas Östra Lövnäs eller

Fig. 1. Foto ca 1925: Ingvar Andersson, barfota och omgiven av föräldrar, äldre halvsysstrar och lillasyster vid Kröket, Västgöthyttfors. Foto: Någon av bröderna Berglund i Spjutvik söder om Västgöthyttfors. Glasplåt i Åke Mossbergs fotosamling i Nora.

Lövnäslund i kyrkoböckerna. Eftersom man nu geografiskt hamnat i Grythytte församling överfördes familjerna dit. Senare har området förts till Nora. Kröket var det inofficiella namnet på platsen. Se fig. 1.

När fadern gick bort hade de äldre döttrarna redan lämnat familjen och änkan och de yngre barnen flyttade över till Norasidan i Västgöthyttfors sommaren 1933. I kyrkböckerna kan man se att Ingvar snart flyttade till Örgryte och bodde där 1933-1934 som trädgårdselev. Han studerade här också vid Wendelsbergs folkskola i Mölnlycke.

Efter att ha bott hemma igen flyttade han sen till Karlstad där han var skriven 1935-1937 som "trädg. biträde". Efter en kort sejour hos modern, nu var Ingvar kyrkobokförd som trädgårdsmästarbiträde, flyttade han till Lilla Älvhyttgården i Viker 29/5 1937.

I kyrkböckerna står han som ägare till denna gård som han förvärvade av den tidigare ägaren Karlsdals AB.

1938 gifte han sig med Karin f. Ohlsson (1912-1982). Hon var född i Maria Magdalena i Stockholm och senare boende i Falun och i Lund i Skåne. Karin flyttade 1938 till Älvhyttan från Djursholm i Danderyd där hon enligt kyrkobokföringen först var noterad som hembiträde och sedan som kontorist hos trädgårdsarkitekten Carl Nylöf. (Enligt Ingvars dotter Katarina ska Karin också ha arbetat i Karlstad och där träffat Ingvar. Vid närmare studier av kyrkböckerna finner man att detta är helt riktigt. Carins namn står nämligen direkt under Ingvars i boken och båda är skrivna hos trädgårdsmästaren/direktören Frans Erland Johansson. Karin kom dit från Lund i juli 1936 som trädgårdsstuderande och flyttade sen till Stockholm i november samma år).

Ingvar och Karin fick sonen Björn Ingvarsson f. 1942 och dottern Inger Katarina f. 1945. I Älvhyttan drev Ingvar länge ett eget handelsträdgårdsmästeri. Se fig. 2-4.

På 1950-talet fick han så tjänsten som stads-trädgårdsmästare i Nora kommun där han blev kvar till pensionering 1976.

Sedan hustrun gått bort 1982 levde Ingvar ensam på sin gård för att den sista tiden vistas på äldreboendet i Hagby i Nora där han avled 12/9 2000. I dödsannonsen fanns en orkidé och en minnesstrof av Karlfeldt som börjar med orden "Lätt att minnas och svårt att glömma!" Begravningen förrättades i Vikers kyrka 6/10. Nisse Munck sjöng Dan Andersson till luta både vid begravningsgudstjänsten och vid efterföljande minnesstund i sockenstugan.

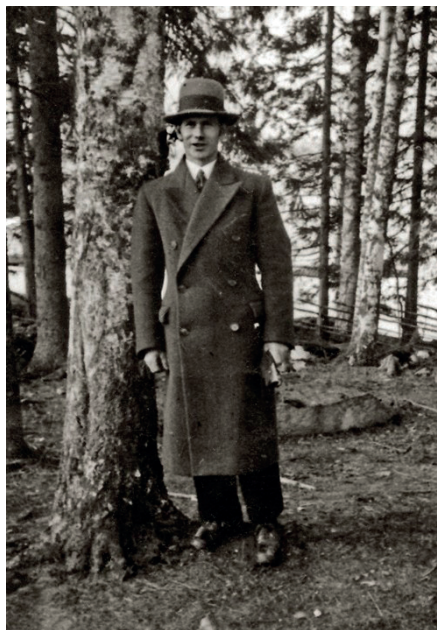
Trädgårdsmästare, Naturvårdare

Ingvar har själv berättat att han fick sin trädgårdsutbildning först i Kolding i Danmark och sen vid Norrvikens trädgårdar nära Båstad i Skåne. I Kolding var han först hos en privat trädgårdsmästare och sen vid en botanisk trädgård. Under sina vistelser i Göteborgstrakten (Örgryte) och i Karlstad, som redan omnämnts, fick han ytterligare praktik (trädgårdselev) och arbetserfarenhet (trädgårdsmästarbiträde). I Göteborg arbetade han på Trädgårdsföreningen och i Karlstad på Stensborgs trädgårdar; en då ansedd handelsträdgård som drevs av trädgårdsmästaren Frans Erland Johansson. Där arbetade också en tid Ingvars blivande hustru Karin som redan nämnts. Ingvar har också arbetat i Storuman och vid Hålahults sanatorium någon sommar.

Kommen till Älvhyttan 1937 som trädgårdsmästare skapade han ett eget handelsträdgårdsmästeri – Älvhyttans trädgårdar. Odlingsutrymme fanns vid gården och han har berättat hur han körde plantbeställningar till Vikersviks station för vidare transport till olika kunder. På 1950-talet fick han sedan tjänsten som stadsträdgårdsmästare i Nora kommun. Nya villaområden tillkom i staden och nya parker skulle anläggas. Strandpromenaden var under utbyggnad. Utanför arbetet åtog han sig andra trädgårdsanläggningsarbeten i Nora.

När länsstyrelsen behövde sakkunskap inom naturvårdsplanering och -inventering fick Ingvar bistå med sitt kunnande och sina djupa erfarenheter av flora och viktiga naturområden, inte minst i Viker. Naturvårdsinventering-

arna för Nora kommun och för Älvhytteområdet, som genomfördes och publicerades vid mitten av 1970-talet, tillkom med stöd av honom.

Han förde en lång kamp för skydd av natur såväl i länet som i Nora och han värnade om särskilda områden i hemtrakten. Domänverkets egna reservat Blomsterängen i Älvhyttan och norr om Näset vid Älavlången kunde överföras till naturreservat (Älvhytteängen och Näsmarkerna). Här bidrog Ingvar starkt till att detta kom till stånd och han var väldigt glad över att dessa områden tryggades.

Föreningsmänniska

Ingvar var en aktiv föreningsmänniska och engagerad inom många områden. Hembygdsfrågor och hembygdsforskning betydde mycket och han var verksam inom Vikers hembygdsförening. Han var synnerligen aktiv inom frågor kring turismen i Bergslagen och var ordförande i Nora turisttrafikförening (med föregångare) 1968-1982(-1985?, något oklart; bevarade protokoll för de sista åren saknas till stor del). Under senare år blev han också geologiskt

Fig 2-4. Ingvar i yngre år. Vinterbild från Lilla Älvhyttegården. Gåsapåg i Älvhyttan. Foton från Ingvars barn Björn och Katarina.

intresserad och ordnade med en mineralsamling vid Konungastollen i Klacka-Lerberg. Han deltog i geologiska exkursioner; ända till Björkliden i Lappland.

Sist men inte minst var han biolog och då främst botanist. När Örebro läns botaniska sällskap bildades 1963 blev han självklart dess förste ordförande. Han kvarstod på posten till slutet av 1970-talet då han efterträddes av KG Nilsson.

Botanist

Ingvar kom att behärska hela det botaniska fältet. Han var såväl kärlväxtbotanist som moss- och lavkunnig och inte minst svampkännare. Han lärde känna floran i Noraområdet, särskilt då i hemtrakten i Vikar, och han upptäckte flera nya arter och fann många tidigare okända växtlokaler och områden.

Åtskilliga är de botaniska exkursioner som Ingvar ledde genom åren. Det var utflykter med såväl föreningar, sällskap, naturvårdare som enskilda. Fig. 5-6.

Ingvar hade en hel del kontakter/korrespon-

dens med och besök av fackbotaniker och andra botanister med specialintresse för starr, orkidéer, mossor, svamp osv.

Han exkurrerade flitigt med personer som Nils Hakeliet, Per Erik Persson och Olle Ericsson. Hakeliet kom ofta på besök till Lilla Älvhyttegården och hade ibland med sig växter – ovanliga arter som han medfört från andra delar av landet eller från utlandet. Fig. 5.

Senare var Ingvar ute i fält med tex Lennart Söderberg och också med Uno Milberg mfl. Han gjorde även ett fåtal insamlingar till Naturhistoriska riksmuseet tex av fjällhållebräken 1953 från Näsmarkerna.

Under en period på 1950-talet sammanställde och skickade han en förteckning över växtlokaler i Noratrakten till Anton Hamrin i Kungsör som höll på med ett förarbete till en tänkt Västmanlandsflora och Hamrin förde in uppgifterna på olika artblad. Förteckningen står inte att återfinna bland Hamrins efterlämnade handlingar i Västerås men genom att skriva av alla uppgifter från artbladen har jag åtminstone delvis kunnat återskapa Ingvars ursprungliga lista. Ingvar påbörjade också en sammanställning över ovanliga arter i Vikar i samband med en sjukhusvistelse i Karlskoga men listan blev tyvärr ej fullföljd.

1981 besökte jag Ingvar flitigt under en egen konvalescensperiod. Vi gick då igenom hela kärlväxtfloran från lummrar till fibblor och jag antecknade vad han då mindes av sina och andras fynd av lite ovanligare arter. Jag var ihärdig och uthållig och Ingvar fick ur sig många lokaler och fynd. Vid en senare jämförelse med hans sjukhuslista fann jag att ca 60 % av de lokaler som fanns på listan kommit med vid mina ”frågestunder”.

Nyfynd

Ingvar gjorde som redan nämnts ett stort antal nyfynd i Vikar. I en maskinskriven förteckning listar han själv ett 60-tal ”För Vikar nya arter påträffade av I. Andersson, Älvhyttan”. Vid en genomgång av listan kan man numera konstatera att ett antal av fynden redan var kända i socknen. En del utgjordes av andras fynd; upptäckarnas namn hade i en del fall senare

5. Drottningssko *Cypripedium reginae* i Ingvar Andersson trädgård 1986. Nordamerikansk art som Nils Hakeliet medfört till Lilla Älvhyttegården enligt Ingvar. Foto: Lars Asklund.

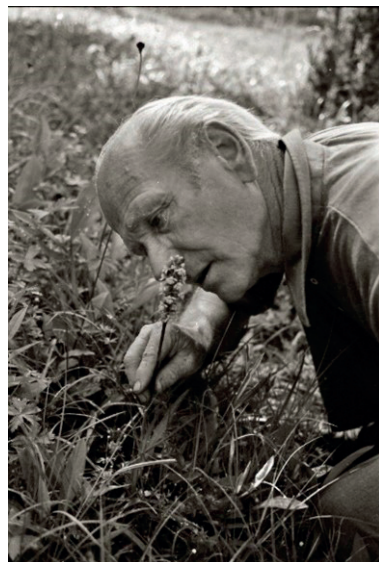

6-7. Brudsporrrens väldoft. Bland tuvstarr (*Carex caespitosa*) i Älvhyttan. Foton fr Nerikes Allehanda genom Kjell Sundkvist.

lagts till av Ingvar. Återstår ändå ett stort antal nya arter. Blad dessa återfinns Trådfräken *Equisetum scirpoides* 1949, Höstlåsbräken *Botrychium multifidum*, Ormtunga *Ophioglossum vulgatum* 1959, Fjällhällebräken *Woodsia alpina* 1937, Skärmstarr *Carex remota* 1950, Nästrot *Neottia nidus-avis* 1949, Safferot *Seseli libanotis* 1937, Vippärt *Lathyrus niger* och Krissla *Inula salicina*. Härtill kommer förstås nya mossor, lavar och svampar.

Fig. 8. Ingvar Andersson och Olle Asklund i Näsmarkerna juli 1976.

Anders

Karl Ingvar Andersson. Ingvar. Jag hörde ofta talas om Ingvar som liten. Ingvar Andersson var min fars förmän och arbetskamrat i parkerna i Nora under en tioårsperiod (1950-1960-tal). Tillsammans med kollegan Nisse Karlsson jobbade de också en period med trädgårdsanläggningsarbeten i egen regi på kvällar. Ingvar. Fig. 8. Också bland biologer i Nora nämndes Ingvars namn ofta.

När jag i början av 1980-talet kom i kontakt med botanister från Karlskoga (Uno Milberg, Olle Ericsson, Lennart Söderberg) talade de plötsligt alla om en Anders. Vem var det funderade jag och måste fråga. Jo men det var ju Ingvar Andersson förstås! Självklart. På något sätt var han Anders för (och med) alla dessa karlskogingar medan gamla arbetskamrater och Norabiologer aldrig talade om honom annat än som Ingvar. Fig. 9 Karlskogafolket var på något sätt mer familjära med Ingvar vad det verkade. Jag kan fortfarande undra varför det var så. Jag minns också att Ingvars fru Karin kallade honom Anders. När jag hösten 2020 frågade sonen Björn berättade han att även en del släktingar

Fig. 9. Nils Dahlbeck på besök i Bergslagen juli 1986. Kaffepaus utanför Ingvars hem i Älvhyttan. Från vänster Uno Milberg och Alva Lunnevik; framför dem Arne Sjögren. I mitten Nils Dahlbeck och till höger Ingvar och Kjell Sundkvist. Saknas på bilden: Olle Ericsson och Lars Asklund som båda fotade. Foton: Lars Asklund.

och personer i Älvhyttan kallade Ingvar för Anders. Olle Ericsson kände Ingvar under en längre tid och han talade alltid om Anders. Kanske de yngre från Karlskoga sedan anammade detta?

Deckarfigur

I Maria Langs deckare "Använd aldrig arsenik" från 1984 samlas en grupp deckarförfattare i Skoga (Nora) för möte och utflykter. Gruppen åker bland annat till Älvhyttan under ledning av Maria Langs alter ego Almi Gran: "Almi språkade livligt med gårdens ägare, som hon presenterade med uppenbar tillgivenhet och beundran.

- Det här, sa hon, är Ingvar Andersson. Han har varit stadsträdgårdsmästare i Skoga, och han har lyckats med konststycket att förmå Domänverket att avsätta sagolika ängar och hagar i området som fridlysta naturreservat. Han är expert på orkidéer och turistsatsningar

och miljövård. Och emellanåt kolliderar tydligt det ena med det andra.

Ingvar Andersson småskattade:

- Visst vill vi ha hit turister, men ibland kan det bli för mycket av det goda.

.....

I år är ju växtligheten oerhört frodig.

- Vad beror den i grunden på? Nån speciell jordmån?

- I allra högsta grad, ja. Ett milslångt och en halvmil brett kalkveck i jordskorpan just här, där Kilsbergen bildar en utpost mot slättlandskapet i söder. Här har blivit en gränzon mellan nordliga och sydliga växtarter." Så kunde Ingvar också lägga till sin meritlista att ha fått figurera i en Langdeckare.

Jag var hemma hos honom våren efter att han dök upp som deckarfigur. Han log lite förtjust samtidigt som han muttrade om en del felaktigheter i boken.

Ingvar och Norabiologerna

Genom årens lopp ledde Ingvar åtskilliga exkursioner med Nora biologiska förening. Utfärderna spände över alla botanikens områden men under senare år var det främst svampar som stod på programmet. Exkursionerna gick ofta till Ingvars hemtrakter i Viker och inte minst till de reservat som han medverkat till att de kommit att bildas.

Under något år var han också vice ordförande i föreningen. I mitten av 1960-talet genomförde biologerna en växtinventering av Bergsängsområdet och här medverkade Ingvar med sin sakkunskap. Han betydde mycket för Norabiologerna.

Nu har det alltså gått 20 år sedan Ingvar lämnade jordelivet i det av honom älskade Bergslagen. Han var ofta glad, vänlig och skojsam. Ibland kunde han dock ha kort stubin och vredgas. Jag minns en exkursion till Venakärret där en deltagande dam kom fram med en nyplöckad kärrknipprot och visade för Ingvar och undrade vad det kunde vara. Han blev rasande men lyckades dämpa sig och talade om vad det var men påpekade tydligt att

här plockar vi inga växter. Av hans ilska minns jag också hans upprördhet över Domänverkets agerande i Viker och inte minst beslutet av jägmästaren, som satt i Karlsdal, att försöka låta spränga det gamla post- och stationshuset i Dalkarlsberg. Ingvar var mäkta förgrymmad. En annan sida hos Ingvar var hans tendens till långlån av handlingar och material från andra vilket kunde irritera.

Det är ändå hans omfattande botaniska kunskande och hans insatser för naturen som står främst i minnet. Hur han tex lyckades förmå vägverket att inte besa vägsränningarna när vägen mellan Vikersbyarnas skola och Älvhyttan drogs om. Omgivande flora skulle istället få sprida sig till vägrenarna.

Vi är många som ännu minns honom och hans verk med tacksamhet och glädje och han har betytt oerhört mycket för botaniken och botaniker i Noratrakten och i Örebro län.

Till sist vill jag tacka Ingvars barn Björn och Katarina för bilder, information och synpunkter. Åke Mossberg i Nora tackas för bilden från Kröket och för hjälp med bildskanning.

Citronfjärilar
Foto: Sune Johansson

Program 2021

10/4 Knackeliekurs

to 15/4 kl 17.00. Fibbetorps naturreservat

to 29/4 kl 17.00. Järleån. Familjeutflykt

sö 9/5 kl 15.00. Årsmöten

sö 16/5 kl 06.00. Åsbosjön runt på cykel

sö 23/5 kl 10.00. Limberget och Björkbergsbacken

lö 5/6. Slåtterkurs

lö 5/6 kl 20.00. Öby kulle, Kvismaren. Nattfågellyssning

sö 20/6 kl 11.00. Rikkärret Leja och Bromsjöbodars

slåtterängar

sö 19/9 kl 16.00. Öby kulle, Kvismaren

september. Svamputflykt

Läs mer på www.norabf.se

Sparvuggla och älgar. Foto: Renate Schwencke

I samarbete med:

Studieförbundet

Naturskyddsföreningen i Nora

Örebro Läns Botaniska sällskap (ÖLBS)

Studie
främjandet

LONA-projektet

Ett blomstrande Nora
genomförs tillsammans
med Nora kommun och
Naturskyddsföreningen.

Pilfink. Storskrake. Foto: Renate Schwencke